

AVALUACIÓ DE LES ACTIVITATS DEL PROGRAMA “DEL MAR ALS CIMS” Diputació de Girona

Curs 2020-21

Aquest estudi s’ha elaborat a petició de la Diputació de Girona. S’ha realitzat de forma independent per la Dra. Ingrid Mulà Pons de Vall, la Dra. Rosa M. Medir Huerta i la Dra. Marta Gual Oliva.

AVALUACIÓ DE LES ACTIVITATS DEL PROGRAMA “DEL MAR ALS CIMS”

Curs 2020-21

Contracte de col·laboració científica entre la Universitat de Girona i la Diputació de Girona (Núm. Expedient 2021 / 4898)

EQUIP D’AVALUACIÓ:

Dra. Ingrid Mulà Pons de Vall
Dra. Rosa M. Medir Huerta
Dra. Marta Gual Oliva

Grup de Recerca en Educació Científica i Ambiental (GRECA)
Institut de Recerca Educativa (IRE)
Universitat de Girona (UdG)

Les opinions expressades en aquest informe de recerca són responsabilitat de les autores i no reflecteixen necessàriament el posicionament de la Diputació de Girona.

Girona, 31 de juliol de 2021

ÍNDEX

ACRÒNIMS I ABREVIACIONS	4
RESUM EXECUTIU	5
INTRODUCCIÓ	9
Enfocament i objectius de l'avaluació	9
Preguntes d'avaluació	9
EL PROGRAMA “DEL MAR ALS CIMS”	11
METODOLOGIA I LIMITACIONS	13
Procés i fases de l'estudi	13
Marc d'avaluació	14
Tècniques de recollida de dades	18
Limitacions	19
RESULTATS	21
Com llegir els resultats d'aquest estudi?	21
Resultats globals	22
RECOMANACIONS I BONES PRÀCTIQUES	32
Recomanacions a escala de programa	32
Recull de bones pràctiques	33
REFERÈNCIES	35
ANNEXOS	36
Annex 1. Biografia de l'equip d'avaluació	36
Annex 2. Selecció d'activitats	38
Annex 3. El marc d'avaluació del Programa “Del Mar als Cims”	40
Annex 4. Visió de l'educació ambiental	43
Annex 5. Guió de l'entrevista a docents dels centres escolars	49
Annex 6. Guió de l'entrevista als / a les educador/es ambientals	50
Annex 7. Exemple d'un full de consentiment informat	51
Annex 8. Valoració global dels àmbits i indicadors del conjunt de les activitats avaluades	52

ÍNDEX DE TAULES

<i>Taula 1. Marcs i instruments d'avaluació nacionals i estatals revisats</i>	14
<i>Taula 2. Àmbits i indicadors d'avaluació</i>	15
<i>Taula 3. Mostra d'activitats avaluades segons els diferents espais biogeogràfics</i>	22
<i>Taula 4. Classificació dels àmbits i indicadors segons la seva consolidació</i>	23
<i>Taula 5. Resultats globals del nivell de consolidació dels àmbits</i>	24
<i>Taula 6. Nivell de consolidació de l'àmbit 1 i dels seus indicadors</i>	25
<i>Taula 7. Nivell de consolidació de l'àmbit 2 i dels seus indicadors</i>	26
<i>Taula 8. Nivell de consolidació de l'àmbit 3 i dels seus indicadors</i>	27
<i>Taula 9. Nivell de consolidació de l'àmbit 4 i dels seus indicadors</i>	27
<i>Taula 10. Nivell de consolidació de l'àmbit 5 i dels seus indicadors</i>	27
<i>Taula 11. Nivell de consolidació de l'àmbit 6 i dels seus indicadors</i>	28
<i>Taula 12. Nivell de consolidació de l'àmbit 7 i dels seus indicadors</i>	29
<i>Taula 13. Nivell de consolidació de l'àmbit 8 i dels seus indicadors</i>	30
<i>Taula 14. Recull de bones pràctiques per àmbit</i>	33

ÍNDEX DE FIGURES

<i>Figura 1. Resultats globals dels àmbits d'avaluació</i>	23

ACRÒNIMS I ABREVIACIONS

Adapt.	Adaptació
BOP	Butlletí Oficial de la Província de Girona
CEACV	Centre d'Educació Ambiental de la Comunitat Valenciana
DdGi	Diputació de Girona
EA	Educació Ambiental
GRECA	Grup de Recerca en Educació Científica i Ambiental
IRE	Institut de Recerca Educativa
MEERA	My Environmental Education Research Assistant
NAAEE	North American Association for Environmental Education.
REDEEA	Red de Equipamentos de Educación Ambiental
SCEA	Societat Catalana d'Educació Ambiental
UdG	Universitat de Girona

RESUM EXECUTIU

Presentació de l'estudi

Aquest estudi ha estat encarregat per l'àrea de Medi Ambient de la Diputació de Girona (DdGi) i elaborat per investigadores del Grup de Recerca en Educació Científica i Ambiental (GRECA) de la Universitat de Girona (UdG). L'objecte del contracte de col·laboració científica és l'avaluació de la qualitat pedagògica i l'efectivitat de 10 activitats de la línia I del programa d'educació ambiental (EA) "Del Mar als Cims". El procés d'avaluació ha tingut lloc entre el 27 d'abril i el 31 de juliol de 2021.

Objectius i preguntes d'avaluació

Els objectius específics d'aquest estudi d'avaluació són (i) elaborar, implementar i refinar un marc d'avaluació, amb els seus indicadors, que permeti sistematitzar la recollida de dades per a l'avaluació de les activitats del programa, i (ii) valorar la qualitat pedagògica i efectivitat de la mostra d'activitats avaluades. L'estudi se centra en identificar les fortaleses de les activitats avaluades i en identificar oportunitats de millora. Els resultats pretenen ser útils tant per la DdGi, com per les entitats que organitzen les activitats. Els suggeriments aportats a les entitats tenen com a finalitat contribuir a situar les seves propostes dins d'un marc actualitzat de l'EA i l'educació per a la sostenibilitat, assegurar l'assoliment dels objectius d'aprenentatge identificats i contribuir a assolir les ambicions del programa "Del Mar als Cims".

Preguntes d'avaluació

Les preguntes següents han vehiculat tot el procés d'avaluació:

- En quina mesura la implementació de l'activitat avaluada s'ajusta a la descripció presentada per cada entitat al programa de subvencions?
- Com s'ajusta l'activitat als objectius, característiques i principis pedagògics de l'educació per a la sostenibilitat?
- Fins a quin punt l'activitat contribueix a divulgar i conservar el territori on es duu a terme?
- Com contribueix l'activitat a consolidar i/o complementar la formació curricular de l'alumnat?
- Com contribueix l'avaluació de l'activitat a la seva millora contínua?

El programa "Del Mar als Cims"

"Del mar als cims" és un programa coordinat per la DdGi que promou i subvenciona activitats que donen a conèixer els principals espais biogeogràfics de les comarques gironines al públic escolar. Les activitats han estat dissenyades i són dinamitzades per professionals de l'EA amb l'objectiu de sensibilitzar i coresponsabilitzar l'alumnat de la província de Girona en la protecció i conservació del medi. El programa consta de dues línies, sent la primera la que correspon a aquesta avaluació. En aquesta línia se subvencionen activitats de coneixement dels espais naturals

i/o agrícoles dirigides a alumnat d'Educació Infantil, Primària, Secundària, Batxillerat i Cicles Formatius, tenen una durada de mitja jornada o jornada sencera i estan desenvolupades en grups d'un màxim de trenta participants per a cada educador/a. En l'última subvenció, atorgada pels cursos 2019-20 i 2020-21, es van finançar cent quaranta-quatre activitats de divuit entitats.

Metodologia i limitacions

L'avaluació ha estat concebuda com una recerca avaluativa de caràcter extern i amb metodologia mixta i s'ha desplegat a través de quatre fases diferenciades: (i) definir les preguntes d'avaluació, recollir informació i seleccionar la mostra d'estudi, (ii) crear un marc d'avaluació, (iii) recollir evidències, i (iv) analitzar les dades i elaborar recomanacions per a la millora de la qualitat pedagògica i efectivitat de les activitats.

La mostra considerada és de deu activitats que se seleccionen tenint en compte la disponibilitat de reserves, la disponibilitat de la persona observadora i la diversitat d'entitats organitzadores, d'espais biogeogràfics i de tipologia d'activitats. Donada una anul·lació, només van poder-se avaluar nou de les deu activitats seleccionades.

El marc d'avaluació es crea a través d'un procés d'anàlisi de la literatura i revisió dels principals marcs d'avaluació d'EA elaborats i utilitzats a nivell nacional i estatal. El marc consta de vuit àmbits i trenta-dos indicadors als quals es dona resposta a través de l'aplicació de diferents instruments de recollida de dades. Més concretament, d'un procés d'observació de les activitats avaluades, una revisió de documentació, unes entrevistes semi-estructurades a la persona educadora i al docent que acompanya el grup participant, i un diari de camp. Per cada indicador, es triangulen les dades per tal d'obtenir resultats vàlids. A més, cada activitat també es valora segons la visió d'EA que promou. Aquesta visió es determina a partir dels quinze corrents d'EA identificats per Sauvé (2005).

Entre les limitacions de l'estudi es destaquen: (i) la situació de pandèmia, que ha conduït a la necessitat d'introduir variacions en com s'organitzen les activitats, (ii) la curta durada de l'estudi, que ha condicionat el disseny de la investigació, (iii) la mida de la mostra, que no permet generalitzar els resultats a escala de programa, (iv) el procés de recollida de dades que només contempla una visita per activitat i, per tant, no permet considerar les diferències que poden sorgir segons el grup participant, el temps meteorològic, l'estat de la persona educadora, etc., i (v) la manca de temps per poder aportar major flexibilització a l'hora de gestionar els canvis i anul·lacions de les reserves de les activitats.

Resultats

Els resultats d'aquest estudi s'organitzen en dues parts. Primerament, es fa una valoració global de totes les activitats avaluades i, en segon lloc, es presenten les fitxes de resultats per activitat avaluada. En aquest resum executiu, només es mostren els resultats globals.

Visió de l'educació ambiental: Es destaca la diversitat de mirades identificades que promouen les diferents activitats avaluades. En concret, es confirma la presència de deu corrents, sent el científic el més estès. Tot i que en menor proporció, se celebra la presència de mirades més contemporànies com la d'eco-educació, crítico-social, bioregionalista i pràctica.

Valoració dels àmbits i indicadors d'avaluació: Els resultats per àmbits i indicadors es presenten a partir d'una categorització que estableix el seu grau de consolidació (consolidat, en consolidació, poc consolidat, molt poc o gens consolidat). Dels vuit àmbits, un es troba consolidat (àmbit 7), quatre en consolidació (àmbits 1,3, 4 i 6), i tres àmbits es troben poc consolidats (àmbits 2, 5 i 8). Els indicadors 2, 19 i 28 obtenen la major puntuació i els indicadors 13, 15, 16 i 24 la menor.

Àmbit 1: Té una puntuació mitjana de 4,2 sobre 5 i conté l'indicador més ben valorat de l'avaluació que fa referència al foment dels continguts conceptuals.

Àmbit 2: Obté una valoració mitjana de 3,4 sobre 5 i, al ser l'àmbit amb més indicadors, cal analitzar en detall la puntuació dels diferents ítems. En aquest àmbit es troba la presència d'un indicador consolidat que ressalta la capacitat de les persones educadores per acceptar la incertesa i la imprevisibilitat com un fet enriquidor, però també es detecta el major nombre d'indicadors poc consolidats. Concretament, s'observa poc ús d'estratègies que fomentin el pensament crític i creatiu, que treballin les emocions, que posin en acció el coneixement i que fomentin el pensament de futur.

Àmbit 3: Presenta una valoració de 4,1 punts sobre 5 i destaca per la bona pràctica en promoure els trets específics del territori en les activitats. Durant la recollida de dades es detecta la necessitat de fomentar millor els lligams entre entitat, centre educatiu i territori.

Àmbit 4: Amb 4,1 punts sobre 5, es constata que els recursos utilitzats durant les activitats corresponen a les introduïdes al formulari de sol·licitud, però s'observa que, a vegades, manca material per a tot l'alumnat, no s'aprofita el potencial dels recursos i falten materials que recolzin els moments expositius.

Àmbit 5: Té una puntuació mitjana de 3 punts sobre 5, ja que s'observa per part de totes les persones educadores la seva capacitat d'atendre l'alumnat segons les seves inquietuds i dificultats, però no s'identifiquen dinàmiques i/o recursos que explícitament tinguin com a finalitat atendre qüestions de diversitat cultural, de gènere i/o de les capacitats de l'alumnat.

Àmbit 6: Amb 4,5 punts sobre 5 i la bona puntuació en la majoria d'indicadors, es detecta marge de millora sobretot pel que fa a la comunicació entre entitats i centres escolars i entrega del material pre- i post-sortida. En molts casos, les entitats disposen de recursos per a treballar la sortida prèviament, però no sempre són enviats als centres escolars.

Àmbit 7: Té una valoració de 4,6 sobre 5 i és l'únic àmbit considerat com a consolidat. Es confirma la transparència de les entitats, però es detecta la necessitat de descriure els objectius i els continguts segons l'etapa o cicle educatiu al qual es dirigeix l'activitat.

Àmbit 8: Es valora amb 3,5 punts sobre 5 i s'aporten evidències que fan palesa la necessitat de crear sistemes d'avaluació interns més robustos i eficaços, i de revisar els mecanismes d'avaluació establerts per l'organització impulsora del programa.

Com a punts forts es destaquen (i) la diversitat d'entitats i mirades que conformen el programa, (ii) la valoració mitjana de tots els àmbits (total de 4 punts sobre 5), que confirma la qualitat i

eficiència de les activitats avaluades, i (iii) la contribució de les activitats a l'assoliment dels objectius del programa "Del Mar als Cims".

A nivell d'oportunitats es ressalta la necessitat de (i) fomentar una major diversitat de principis pedagògics associats amb l'EA i educació per a la sostenibilitat, (ii) trobar mecanismes per sistematitzar l'enviament de recursos als centres escolars per fer el treball previ i posterior de les activitats, (iii) disposar de més material per l'alumnat i per acompanyar moments expositius, i (iv) crear sistemes d'avaluació interns i externs més útils i eficaços.

Recomanacions

A nivell d'activitat, les recomanacions s'aporten en les fitxes de resultats. A nivell de programa, es fan els suggeriments següents:

- **Recomanació 1:** Organitzar la trobada anual d'entitats al voltant d'un tema d'interès (p. ex, gestió, avaluació, atenció a la diversitat, etc.) per tal de compartir reptes i experiències.
- **Recomanació 2:** Agilitzar el procés de reserva de les activitats millorant l'aplicació informàtica.
- **Recomanació 3:** Revisar la informació que es demana a les entitats per tal d'afavorir un enfocament competencial de l'aprenentatge i una major correspondència amb el currículum escolar actual. Afegir un ítem que permeti especificar els objectius segons l'etapa o cicle al qual es dirigeix l'activitat.
- **Recomanació 4:** Acordar un sistema amb les entitats per tal d'assegurar que els centres escolars facin un treball previ i posterior a l'activitat.
- **Recomanació 5:** Als centres escolars, crear la necessitat d'incloure l'activitat d'EA en l'avaluació de l'alumnat.
- **Recomanació 6:** Aportar orientacions didàctiques que permetin a les entitats abordar les mancances comunes detectades durant aquest estudi.
- **Recomanació 7:** Consolidar un procés d'avaluació del programa que permeti contribuir a incrementar la seva qualitat, revisant mecanismes d'avaluació existents i explorant noves vies que permetin la recollida de dades de forma sistematitzada sobre diversos aspectes del programa.

Addicionalment, s'aporta un recull de bones pràctiques per àmbit d'avaluació observades durant el procés de recollida de dades. Aquest recull pretén ser d'utilitat per aquelles entitats que busquin idees per a millorar la qualitat pedagògica de les seves activitats i de les puntuacions rebudes en els diferents àmbits.

INTRODUCCIÓ

L'informe que a continuació es presenta respon a l'encàrrec que l'àrea de Medi Ambient de la Diputació de Girona (DdGi) ha fet al Grup de Recerca en Educació Científica i Ambiental (GRECA) de la Universitat de Girona (UdG) per tal d'elaborar una avaluació externa de les activitats del programa d'educació ambiental (EA) "Del Mar als Cims". En la mesura que es tracta d'un programa públic de subvencions destinat a entitats d'EA i centres escolars, s'ha fet palesa la necessitat d'avaluar la qualitat pedagògica i l'efectivitat d'una mostra de les activitats finançades. Aquesta avaluació s'ha realitzat entre el 27 d'abril i el 31 de juliol de 2021 per les investigadores del GRECA: Dra. Ingrid Mulà Pons de Vall, Dra. Rosa M. Medir Huerta i Dra. Marta Gual Oliva (vegeu annex 1).

Enfocament i objectius de l'avaluació

Tal com s'especifica al contracte de col·laboració científica entre la DdGi i la UdG, aquest informe inclou els resultats d'avaluació d'una mostra reduïda de deu activitats¹ sobre el total de les cent quaranta-quatre que s'ofereixen pel conjunt d'entitats d'EA que formen part de la línia I del programa. Els objectius de l'estudi són:

- elaborar, implementar i refinar un marc d'avaluació, amb els seus indicadors, que permeti sistematitzar la recollida de dades per a l'avaluació de les activitats del programa, i
- valorar la qualitat pedagògica i efectivitat de les activitats avaluades.

Més concretament, l'estudi se centra a identificar els punts forts i oportunitats de millora de cada activitat que puguin ajudar a les entitats a:

- situar les seves propostes dins d'un marc actualitzat de l'EA i l'educació per a la sostenibilitat,
- assegurar l'assoliment dels objectius d'aprenentatge establerts, i
- contribuir a assolir les ambicions del programa "Del Mar als Cims".

És important remarcar que aquest estudi se centra en avaluar les activitats del programa i no el programa en si. Tampoc contempla explorar com reben el programa els usuaris o determinar-ne el seu impacte. Els resultats parteixen d'un marc actualitzat de l'EA i l'educació per a la sostenibilitat i pretenen ser útils tant per l'organisme que ha creat i gestiona el programa, la DdGi, com per les entitats que organitzen les activitats, en el sentit que els suggeriments aportats puguin conduir a la introducció de noves línies de treball i de millora.

Preguntes d'avaluació

Les preguntes a les quals ha volgut respondre aquesta avaluació han estat les següents:

---

¹ Per motius externs a les avaluadores i entitat responsable, una de les activitats va ser cancel·lada en l'últim moment i no va poder incloure's a l'avaluació.

- En quina mesura la implementació de l'activitat avaluada s'ajusta a la descripció presentada per cada entitat al programa de subvencions?
- Com s'ajusta l'activitat als objectius, característiques i principis pedagògics de l'educació per a la sostenibilitat?
- Fins a quin punt l'activitat contribueix a divulgar i conservar el territori on es duu a terme?
- Com contribueix l'activitat a consolidar i/o complementar la formació curricular de l'alumnat?
- Com contribueix l'avaluació de l'activitat a la seva millora contínua?

Aquestes preguntes s'han respòs a partir de l'observació directa de les activitats seleccionades, una revisió documental i la realització d'entrevistes a educadors/es ambientals i docents dels centres escolars participants. Les autores volen agrair a la DdGi el suport ofert en tot moment, a totes les entitats participants la bona acollida i les facilitats aportades per entrar en el seu camp de treball, i als centres escolars la seva resposta positiva.

En aquestes pàgines, primerament, s'esbossen els orígens i s'explica la finalitat i objectius del programa de subvencions. En segon lloc, es detalla el marc d'avaluació, es descriuen els mètodes emprats per a recollir evidències i es presenten les limitacions de l'estudi. A continuació, es presenten els resultats globals i per activitat. Finalment, es proposen recomanacions a escala de programa i es destaquen bones pràctiques identificades durant la recollida de dades.

EL PROGRAMA “DEL MAR ALS CIMS”

"Del mar als cims" és un programa consolidat d'EA de la DdGi que promou i subvenciona propostes pedagògiques per donar a conèixer els principals espais naturals i biogeogràfics gironins i fomentar la sensibilització i corresponsabilització dels escolars envers la conservació del medi. Les propostes han estat dissenyades per professionals de l'EA i són dutes a terme directament per ells. Per tant, el programa, s'adreça, d'una banda, a les entitats d'EA, com a eina per contribuir a promocionar la seva activitat, estendre l'educació per a la sostenibilitat, ajudar a consolidar els equips humans i incentivar la millora contínua de les activitats didàctiques que ofereixen. I d'una altra banda, s'adreça als centres escolars de les comarques gironines que volen completar la formació de l'alumnat oferint oportunitats per explorar el medi natural de forma crítica i contribuint-hi de forma positiva.

El programa consta de dues línies de subvenció diferenciades:

Línia 1. Activitats de coneixement dels espais naturals i/o agrícoles de la província de Girona dirigides a alumnat d'Educació Infantil, Primària, Secundària, Batxillerat i Cicles Formatius. Les activitats tenen una durada de mitja jornada o jornada sencera i estan desenvolupades en grups d'un màxim de trenta participants per a cada educador/a. La DdGi subvenciona fins al 70% del preu, un màxim de 2,5 €/alumne/a per a les activitats de matí, 1,5 €/alumne/a per a les activitats de tarda i de 4 €/alumne/a per a activitats de dia sencer. La subvenció inclou el cost del guiatge i conducció de les activitats educatives que fan els educadors/es ambientals i exclou els costos associats a transport i/o hostaleria. La tria d'activitats es duu a terme per un comitè avaluador que, primerament, fa una selecció considerant els diferents àmbits biogeogràfics. A continuació, es tenen en compte criteris en relació amb la qualitat del projecte educatiu de l'entitat i de la proposta, així com l'experiència de l'equip humà.

Línia 2. Propostes educatives que vinculen escoles amb espais naturals protegits del seu entorn. Se subvenciona la redacció i posada en funcionament d'unitats didàctiques durant un curs escolar per incorporar el coneixement i la conservació dels espais naturals protegits en el projecte curricular de les escoles interessades. Les propostes es redacten amb la participació dels mestres i es relacionen amb les competències i els continguts curriculars d'un dels cicles de primària. La unitat didàctica inclou un mínim de 3 sortides de mitja jornada o una jornada completa a espais naturals protegits de l'entorn proper de l'escola, amb un treball previ i posterior a l'aula per a cada sortida. En aquesta línia, també es presenten entitats i escoles que participen en projectes educatius en marxa com ara "El parc a l'escola" o similars, sense necessitat de dissenyar les unitats didàctiques. La subvenció consisteix en 3.000 € per a la redacció, corresponents a un màxim del 70% del cost de redacció i 150 € per cada grup/classe per cada sortida de mitja jornada o d'una jornada, corresponents a un màxim del 75% del cost de les activitats per a l'alumnat. Les despeses subvencionables incloses en la subvenció són el cost de redacció, de guiatges posteriors i els costos associats a transport, sempre que aquest sigui inherent a l'activitat. Per a la selecció es té en compte la qualitat del projecte educatiu de l'entitat, la qualitat de la proposta i l'experiència de l'equip humà que coordinarà la proposta.

Les subvencions tenen la durada de dos cursos escolars i això permet actualitzar i introduir noves activitats al programa i consolidar aquelles que destaquen per la seva qualitat i interès entre els centres escolars.

En el present estudi s'ha analitzat una mostra d'activitats corresponents a la línia I del programa i a la subvenció atorgada pels cursos 2019-20 i 2020-21 (Diputació de Girona, 2019). En aquesta línia i en aquest període, es van finançar 144 activitats de 18 entitats. Tal com es presenta a la secció anterior, l'objectiu ha estat determinar la qualitat pedagògica i el grau d'efectivitat d'aquestes activitats.

METODOLOGIA I LIMITACIONS

L'avaluació del programa "Del Mar als Cims" ha estat concebuda com una recerca avaluativa de caràcter extern amb metodologia mixta per tal d'aportar orientacions pel canvi i la presa de decisions. En aquesta secció es descriuen el procés i les fases que s'han seguit per realitzar aquest estudi, es presenta el marc d'avaluació com l'eina vertebradora de l'avaluació, es descriuen els diferents instruments utilitzats per recollir evidències per cada indicador i, finalment, s'identifiquen les principals limitacions de l'estudi.

Procés i fases de l'estudi

El procés d'avaluació ha tingut una durada aproximada de tres mesos i s'ha desplegat a través de quatre fases orientades a:

Fase I: Definir les preguntes d'avaluació, recollir informació i seleccionar la mostra d'estudi

En una primera fase, l'equip d'avaluació es posa en contacte amb la DdGi per acordar les cinc preguntes d'avaluació (vegeu introducció), recollir documentació clau sobre el programa i establir mecanismes de coordinació i comunicació entre l'equip d'avaluació, la DdGi i les entitats participants.

A continuació, tenint en compte les indicacions de l'organisme impulsor de l'avaluació, es realitza la selecció de les deu activitats a avaluar. La tria es realitza seguint els següents criteris² en aquest ordre:

1. Disponibilitat de com a mínim una reserva d'un centre educatiu durant el període d'avaluació.
2. Disponibilitat de la persona observadora els dies amb activitats reservades.
3. Diversitat d'entitats organitzadores de les activitats amb reserves. Es busca, idealment, poder avaluar deu activitats de deu entitats diferents, independentment del nombre d'activitats subvencionades per cada entitat.
4. Diversitat d'espais biogeogràfics.³
5. Diversitat de tipologia d'activitats.⁴

---

² Deguda la complexitat del procés de selecció de les activitats i el poc temps disponible per avaluar les activitats, els criteris 4 i 5 es van contemplar, però no es van poder aplicar. Tot i així, s'ha pogut considerar una diversitat d'espais considerable.

³ Els àmbits biogeogràfics que es consideren, segons les bases de la convocatòria de subvencions de la DdGi, són els següents: els ecosistemes marins i litorals de la comarca de la Selva; els aiguamolls de l'Alt Empordà; el Montgrí, les illes Medes i el Baix Ter; el cap de Creus i el massís de l'Albera; els massissos de les Gavarres i l'Ardenya; la conca lacustre de Banyoles; el pla de la Selva i el Gironès, l'Alta Garrotxa; el Montseny-Guilleries; a muntanya del Ripollès i la Cerdanya, la zona volcànica de la Garrotxa.

⁴ La tipologia d'activitats considerada, segons les bases de la convocatòria de subvencions de la DdGi, són: excursions al medi natural, visites a museus i equipaments d'educació ambiental, tallers a l'aire lliure, projectes de voluntariat o tallers a les escoles.

La llista d'activitats avaluades⁵ es troba a l'annex 2. Els resultats per activitat es presenten a la següent secció.

Fase 2: Crear el marc d'avaluació

En un següent estadi, es crea el marc d'avaluació amb els seus indicadors. El marc és l'instrument base a través del qual s'han definit quines tècniques de recollida de dades utilitzar, com i quan aplicar-les, i com valorar cada indicador. El procés per crear aquest marc va consistir en una revisió extensa de literatura i d'un intens treball d'equip per pensar, discutir i acordar els indicadors més rellevants per donar resposta a les preguntes d'avaluació i decidir quin tipus d'evidència aportar per cadascun d'ells.

Fase 3: Recollir evidències

Poc després de la definició del marc, comença la fase de recollida d'evidències a través dels instruments identificats en el marc d'avaluació. Aquest procés va tenir lloc del 5 de maig al 14 de juny de 2021, coincidint amb el tancament del curs escolar i la millora de les dades epidemiològiques a Catalunya.

Fase 4: Analitzar les dades i proposar recomanacions

Les dades es van anar discutint per l'equip avaluador durant la seva recollida, però, un cop finalitzat aquest procés, és quan es van estudiar més detingudament seguint un procés d'anàlisi descriptiu sistemàtic i rigorós de cada ítem. Aquesta anàlisi ha servit per valorar els indicadors, identificar els punts forts i oportunitats de millora de totes les activitats, així com per fer suggeriments de propostes tant a escala d'activitat com de programa. També ha estat útil per captar i compartir bones pràctiques observades.

Marc d'avaluació

Per construir el marc d'avaluació es van identificar, a la literatura, un conjunt d'eines d'avaluació creades i utilitzades en l'àmbit nacional i estatal per avaluar programes d'EA. Més concretament, es van analitzar els treballs identificats a la taula I amb la intenció de valorar si els enfocaments d'avaluació i els diferents criteris i indicadors definits podrien ser útils o adaptats en aquest estudi d'avaluació. A més, altres experiències i recerques internacionals en aquest àmbit (p. ex., Ernst, Monroe i Simmons, 2009; NAAEE, 2009 o el projecte MEERA) també van considerar-se, sobretot per a realitzar el disseny d'avaluació i contrastar els criteris i indicadors dels marcs analitzats.

Taula 1. Marcs i instruments d'avaluació nacionals i estatals revisats

Autoria	Títol
REDEEA (2020) ⁶	Criterios de calidad e indicadores. Herramienta de evaluación de la calidad de los programas evaluativos que surjan al amparo del

⁵ Deguda la cancel·lació a últim moment d'una de les reserves, només s'han pogut avaluar nou activitats.

⁶ Les avaluadores d'aquest estudi volen agrair a la Red de Equipamentos de Educación Ambiental (REDEEA) i, més en concret, a la Dra. Olaya Álvarez García de la Universitat de les Illes Balears, la seva amabilitat i predisposició a

	programa piloto de apoyo al sistema educativo mediante la generación de nuevos escenarios de aprendizaje desde la educación ambiental
CEACV (2018)	Guia de criteris de qualitat en educació ambiental
Medir et al. (2016)	Una propuesta evaluativa para las actividades de educación ambiental para la sostenibilidad
SCEA 2011	Fora de Classe. Guia de criteris de qualitat per a les activitats d'educació ambiental
SCEA 2012	3,2,1... Acció! Guia de criteris de qualitat en programes i campanyes d'educació ambiental
Grau (2009)	Diagnosis de las actividades de educación ambiental del Plan de Dinamización Educativa del Ayuntamiento de Sant Cugat del Vallès: hacia una educación para la sostenibilidad
Castelltort i Sanmartí (2003)	Avaluació de les activitats relacionades amb l'educació ambiental que es promocionen des de l'Ajuntament de Sabadell (segona fase)

Un cop feta l'anàlisi d'aquests instruments, es van definir vuit àmbits d'avaluació i trenta-dos indicadors (vegeu taula 2) tant de font pròpia com producte de l'adaptació d'algun criteri o indicador dels instruments analitzats. A l'annex 3, es presenta el marc d'avaluació complet on, a part dels àmbits i indicadors, també s'inclouen, per cada indicador, les preguntes a les quals es respon, les tècniques de recollida de dades utilitzades, en quin moment s'apliquen les tècniques i com es valora el resultat. Per cada indicador, s'assigna una valoració d'assoliment de l'1 al 5 on: el valor 1, "molt poc"; valor 2, "poc"; valor 3, "prou"; valor 4, "força"; valor 5, "molt". El resultat s'acompanya de comentaris sobre evidències recollides en el treball de camp.

Taula 2. Àmbits i indicadors d'avaluació

Ambits	Indicadors
Objectius d'aprenentatge i continguts	1. Els objectius s'identifiquen al formulari i són assolits durant l'activitat.
	2. Es treballen continguts conceptuals.
	3. Es treballen continguts procedimentals.
	4. Es treballen continguts actitudinals.
	5. Els continguts són actuals i significatius per l'alumnat i per la societat.
	6. L'activitat es vincula i complementa el currículum escolar.
Principis i estratègies pedagògics	7. Es fomenta una metodologia activa que situa a l'alumnat al centre del procés d'aprenentatge i té en compte les seves idees.
	8. Es fan relacions amb aspectes de la vida quotidiana de l'alumnat.
	9. S'accepta la incertesa i la imprevisibilitat com un fet enriquidor.
	10. S'estableixen i es promou la cerca de relacions.
	11. Es fomenta la participació de l'alumnat.

compartir desinteressadament el seu treball en la creació d'un instrument per avaluar la qualitat d'un programa pilot de recolzament al sistema educatiu sorgit en temps de pandèmia per COVID-19.

	12. Es promou la cooperació i el treball en equip.
	13. Es fomenta el pensament crític.
	14. Es tenen en compte qüestions ètiques i es fomenta la reflexió sobre valors.
	15. S'encoratja a l'alumnat a pensar i expressar-se creativament.
	16. S'utilitzen estratègies que permeten aflorar i treballar emocions.
	17. Es fomenta la imaginació i el pensament de futur.
	18. Es posa el coneixement en acció.
Territori	19. Es destaquen els trets específics del territori on es duu a terme l'activitat.
	20. L'activitat fomenta un sentiment de pertinença i una relació afectiva amb el territori.
	21. Es fomenten lligams entre entitat, centre educatiu i territori.
Recursos didàctics	22. Els recursos utilitzats corresponen als identificats al formulari.
	23. Els recursos utilitzats són originals, útils i eficients per al suport de l'aprenentatge.
Atenció a la diversitat	24. L'activitat és sensible a qüestions de diversitat cultural i de gènere i té en compte les diferents capacitats de l'alumnat.
Organització, planificació i desenvolupament de l'activitat	25. Les dinàmiques de l'activitat s'ajusten a les descrites al formulari.
	26. S'han plantejat activitats prèvies i/o posteriors a l'activitat útils per a la formació de l'alumnat.
	27. L'activitat és adequada pel nivell de l'alumnat.
	28. Es tenen en compte criteris de sostenibilitat en la implementació de tota l'activitat.
Comunicació	29. La informació sobre l'activitat publicada al web del programa és clara i s'ajusta a la realitat.
Avaluació	30. Existeixen mecanismes d'avaluació que permeten recollir dades de forma sistemàtica i determinar si els objectius de l'activitat són assolits.
	31. Existeixen mecanismes per avaluar la tasca docent de les persones educadores.
	32. Els resultats de l'avaluació serveixen per millorar la qualitat de l'activitat.

Adicionalment als indicadors definits, un cop realitzada l'avaluació de la primera activitat, es detecta la necessitat de contextualitzar les activitats avaluades en relació amb la visió que promouen sobre l'EA. Per tal de proporcionar aquesta valoració, s'utilitzen els quinze corrents d'EA definides per Sauvé (2005) (vegeu més detalls a l'annex 4):

Corrents de llarga tradició

- **Naturalista:** centrat en la relació de les persones amb la naturalesa, promou un aprenentatge de tipus cognitiu (aprendre sobre la natura), experiencial (viure a la natura i

aprendre d'ella), afectiu (aprendre a estimar la natura), espiritual (connectar de forma espiritual amb la natura) o artístic (relacionar creativitat humana amb la natura).

- **Conservacionista:** té com a objectiu fomentar la conservació dels recursos, posant èmfasi al desenvolupament de capacitats de gestió ambiental i a l'eco-civisme. L'acció per canviar actituds i comportaments, així com per executar projectes col·lectius d'acció és una característica important d'aquest corrent.
- **Resolutiu:** promou una educació centrada a informar o conduir a les persones a informar-se sobre les problemàtiques ambientals així com a desenvolupar capacitats per a resoldre aquests problemes. Aquest corrent té com a imperatiu promoure l'acció, la modificació de comportaments i la realització de projectes col·lectius.
- **Sistèmic:** fonamentat en la teoria de sistemes i recolzat per aportacions de l'ecologia i enfocaments transdisciplinaris, permet crear una visió completa dels sistemes per tal de prendre decisions òptimes. Fomenta amb especial èmfasi capacitats lligades a l'anàlisi i síntesis.
- **Científic:** posa èmfasi al procés científic amb l'objectiu d'abordar les realitats i problemàtiques ambientals amb rigor. Es promou el desenvolupament cognitiu en relació amb aspectes del medi ambient i el desenvolupament de capacitats com l'observació i l'experimentació.
- **Humanista:** se centra en la dimensió humana del medi ambient i el diàleg entre natura i cultura. Sovint, la porta d'entrada és el paisatge i l'anàlisi de la seva evolució segons l'activitat humana. Promou un enfocament principalment cognitiu, però també fomentant aspectes més sensorials i creatius.
- **Moral / Ètic:** fomenta la clarificació i desenvolupament de valors ambientals d'un mateix i dels altres en relació amb les seves accions. Sovint implica l'anàlisi i la consideració de corrents ètics com l'antropocentrisme, el biocentrisme, el sociocentrisme, l'ecocentrisme, etc.

Corrents de més recent tradició

- **Holístic:** té en compte no només el conjunt de dimensions de les realitats socioambientals, sinó també de les diverses dimensions de la persona que entren en contacte amb aquestes realitats, de la globalitat i de la complexitat del seu "ser en el món". És un corrent que apel·la al desenvolupament global de la persona en relació amb el seu medi, a conèixer-lo de forma orgànica i a actuar de forma positiva en i per al medi ambient.
- **Bioregionalista:** s'inspira en una ètica ecocèntrica i centra el procés d'EA en desenvolupar una relació positiva amb el medi local o regional, desenvolupar un sentiment de pertinença del territori on es viu i valoritzar aquest territori.
- **Pràxic:** posa l'accent a aprendre en l'acció, per a l'acció i per a millorar l'acció. No es tracta a priori de desenvolupar coneixements o habilitats per una eventual acció, sinó de posar-se

immediatament en situació d'acció i aprendre a través d'un projecte concret. L'EA fomenta el cicle de reflexió – acció, dos processos que s'han d'alimentar mútuament.

- **Crítico-social:** fonamentada en la teoria crítica, promou una anàlisi profunda de les dinàmiques socials que es troben a la base de les problemàtiques ambientals, anàlisi d'intencions, de posicionaments, d'arguments, de valors, de presa de decisions, d'accions, de relacions de poder, etc. Té un component polític i apunta a la transformació de realitats. De la investigació i reflexió crítica, sorgeixen accions emancipadores i d'alliberament.
- **Feminista:** adopta l'anàlisi de relacions de poder entre homes i dones, apuntat per la necessitat d'integrar perspectives i valors feministes en les formes de governar, produir, consumir, organitzar-se socialment, etc. S'oposa a la prevalença d'enfocaments racionals de les problemàtiques ambientals i proposa treballar l'EA des de la intuïció, afectivitats, espiritualitat, art, etc. També aposta per un marc ètic de responsabilitat.
- **Etnogràfic:** posa èmfasi al caràcter cultural de la relació dels humans amb el medi ambient. L'EA no ha d'imposar una visió del món sinó que cal tenir en compte la cultura de referència de les diferents poblacions i comunitats implicades. Malgrat això, proposa no només aplicar una pedagogia adaptada a les diferents realitats culturals, sinó també inspirar-se en pedagogies de diferents cultures que tenen una relació més estreta amb el medi ambient.
- **Eco-educació:** dominada per una perspectiva educativa de l'EA, aprofita la relació dels humans amb el medi ambient com a eix vertebrador del desenvolupament personal. El medi ambient és concebut com una esfera d'interacció essencial per a l'eco-formació i l'eco-ontogènesis.
- **Sostenibilitat:** Aporta una visió integrada de preocupacions econòmiques, socials i ambientals en una perspectiva de sostenibilitat. Considera que l'EA ha estat molt centrada en aspectes ambientals i la necessitat d'incloure l'economia com un element indissociable de la conservació dels recursos naturals.

Tècniques de recollida de dades

Tal com s'especifica anteriorment, s'han utilitzat diferents tècniques per obtenir evidències en el procés de valoració de cadascun dels indicadors. La utilització de diferents mètodes ha permès la possibilitat de triangular dades per tots els indicadors. A continuació, es presenten aquestes tècniques:

- **Revisió documental:** per tal d'analitzar informació de context, s'han revisat el web del programa i les bases de la convocatòria de subvencions de 2019 i de 2021. A més, s'han analitzat amb detall la descripció de les activitats incloses en la sol·licitud de finançament de la convocatòria corresponent, així com la informació sobre l'activitat publicada el web del programa. Aquesta revisió ha permès valorar com s'ajusta la informació proporcionada amb la posada a la pràctica.

- **Observacions directes no participants:** totes les activitats seleccionades han estat analitzats per una persona observadora no participant amb experiència en aquesta tècnica. Les observacions han estat instrumentals per poder fer judicis fonamentats sobre la qualitat de les activitats avaluades, identificar fortaleses i mancances, i fer propostes de recomanacions didàctiques. Per assegurar la validesa del procés d'observació, en la primera i sisena activitat, s'afegeix una nova persona observadora entrenada que contribueix a incrementar la validesa de l'estudi.
- **Entrevistes semiestructurades:** amb l'objectiu de triangular dades, després de les observacions, s'ha entrevistat al docent del centre educatiu participant i a la persona educadora que ha conduït l'activitat. Partint d'un guió obert per ambdues entrevistes (vegeu els annexos 5 i 6), per una banda, la conversa amb el docent té l'objectiu de determinar quina ha estat la motivació per participar en aquesta activitat, explorar quina valoració en fa des de la seva perspectiva i saber si aquell grup participant ha fet un treball previ o té previst fer un treball posterior en relació amb l'activitat. Per l'altra banda, l'entrevista amb la persona educadora té per objecte poder contextualitzar l'activitat en el marc de l'entitat, contrastar les seves impressions sobre com s'ha desenvolupat l'activitat aquell dia en concret i identificar els mecanismes que l'entitat utilitza per avaluar l'activitat. En ambdós casos, les persones entrevistades han estat informades sobre les implicacions ètiques d'aquest estudi (vegeu annex 7) i s'ha garantit la protecció de la seva identitat en tot moment.
- **Diari de camp:** la investigadora responsable del treball de camp ha anat completant un quadern de camp digital per anotar diferents observacions en relació amb el procés de recollida d'evidències, les dades obtingudes i la seva anàlisi posterior. El diari de camp ha tingut especial rellevància a l'hora de refinar la formulació d'algun indicador i de formular propostes de millora.

Limitacions

Tot estudi es desenvolupa amb certes limitacions i la present avaluació no n'és una excepció. A continuació, es descriuen aquelles limitacions que l'equip d'avaluació ha considerat més significatives a l'hora d'executar aquest projecte:

- **Situació de pandèmia:** en primer lloc, cal destacar que aquest estudi s'ha efectuat en temps de pandèmia per COVID-19, un context que ha tingut un fort impacte en l'activitat de les entitats d'EA i centres escolars que participen en el programa del "Mar als Cims" i arreu del nostre territori. L'equip d'avaluació és conscient que algunes de les activitats han hagut d'adaptar-se a aquest nou context i algunes qüestions proposades al formulari de sol·licitud de finançament no han pogut abordar-se (p. ex., compartir determinats materials). Malgrat això, es destaca la flexibilitat i professionalitat de tots els educadors/es ambientals amb els que s'ha interactuat, així com l'exemplaritat dels docents i alumnat participants.
- **Durada de l'estudi:** la durada i terminis per realitzar aquest estudi han estat molt ajustats, limitant el nombre d'activitats que s'han pogut observar i reduint la capacitat de flexibilitat en el cas de canvis i anul·lacions. El poc temps disponible no ha pogut permetre realitzar

una prova pilot per analitzar l'efectivitat del marc d'avaluació i de les tècniques utilitzades. El marc s'ha anat refinant durant el mateix procés de recollida de dades.

- **Selecció de la mostra:** la mostra seleccionada ha permès obtenir resultats que permeten valorar la qualitat pedagògica de les activitats avaluades i fer suggeriments que puguin ser útils per a les entitats organitzadores. Malgrat això, la mida i representativitat de la mostra no permeten extrapolar els resultats a escala de programa. A l'apartat de resultats, es proporciona la interpretació de les dades de les activitats avaluades, però no es poden fer afirmacions vàlides en l'àmbit de programa.
- **Procés de recollida de dades:** els resultats que es presenten han derivat de la recollida de dades en una única visita de l'activitat. Els resultats, per tant, depenen del grup, del temps o, fins i tot, de l'estat de la persona educadora en aquell determinat dia. Idealment, amb més disponibilitat de temps i recursos, la validesa dels resultats podria millorar incrementant el nombre de visites per cada activitat avaluada.
- **Reserves de les activitats:** finalment, un estudi com aquest ha de permetre certa flexibilitat per tal d'adaptar-se a la situació canviant en relació amb les reserves de les activitats seleccionades. L'equip d'avaluació és conscient que els centres escolars poden demanar canvis en les dates de la visita degut a el temps meteorològic o a altres imprevistos, així com anul·lar les reserves per diferents possibles motius. Una durada més llarga del projecte hauria permès introduir un major grau de flexibilitat a l'hora de planificar i portar a terme les observacions.

RESULTATS

Una vegada presentades les preguntes i la metodologia de l'avaluació, s'exposen els resultats principals de l'estudi. Primerament, es presenten els resultats obtinguts sobre el conjunt d'activitats avaluades. En una segona secció, s'inclouen les fitxes de resultats per a cadascuna de les activitats avaluades.

Com llegir els resultats d'aquest estudi?

Per poder fer una bona lectura dels resultats, és important considerar les qüestions següents:

- Tal com s'especifica en la secció de metodologia, els resultats globals representen tendències observades de les activitats avaluades. Donat que la mida de la mostra no és representativa, en cap cas, els resultats que es presenten en aquest apartat poden generalitzar-se a escala de programa. Malgrat això, a l'últim apartat de l'informe, s'identifiquen unes recomanacions que el programa podria integrar tenint en compte aquests resultats.
- Tant els resultats globals com per activitat s'organitzen a partir dels àmbits identificats en el marc d'avaluació. Cal tenir present que cada àmbit té un nombre diferent d'indicadors (vegeu marc d'avaluació a l'annex 3). Per fer una bona lectura dels resultats, en el cas d'àmbits amb molts indicadors, com seria el cas de l'àmbit 2 "principis i estratègies pedagògics", caldria consultar el valor de cada indicador a l'annex corresponent.
- En el cas dels resultats globals, els àmbits i els indicadors s'agrupen per nivells segons la seva consolidació apuntant a on cal incidir amb més atenció. Aquesta classificació s'explica més detalladament dins l'apartat corresponent.
- Els resultats de cada àmbit, tant pels resultats globals com per activitat, s'il·lustren amb un diagrama radial o d'aranya, on cada radi correspon a un dels vuit àmbits avaluats. Tal com s'especifica a la secció de metodologia, els indicadors s'han valorat amb una puntuació de l'1 al 5 i, per tant, per obtenir el valor de cada àmbit s'ha calculat la mitjana dels valors dels indicadors. Per tal de llegir el diagrama radial correctament, cal saber que el centre del diagrama correspon al valor 1 (àmbit molt poc assolit) i el punt més llunyà del centre correspon al valor obtingut més alt.
- Totes les activitats avaluades tenen les seves peculiaritats i utilitzen estratègies diferents per assolir els seus objectius d'aprenentatge. Malgrat que el marc d'avaluació inclou tots aquells indicadors que representen una bona pràctica educativa en l'àmbit de l'EA i l'educació per a la sostenibilitat, no significa que totes les activitats hagin d'abordar amb excel·lència cadascun d'aquests indicadors. Per exemple, en determinades activitats potser es vol fer més incís en els coneixements conceptuals que en els procedimentals o actitudinals, o potser es vol donar més pes al desenvolupament de la capacitat de pensament crític que no pas a posar en acció els coneixements treballats. Per tant, cada entitat organitzadora, coneixedora de les seves propostes, ha de llegir els resultats tenint en compte els objectius, el context on es desenvolupa i les possibilitats de l'activitat.

Resultats globals

INFORMACIÓ SOBRE LA MOSTRA

Tal com s'especifica a la secció de metodologia, de les deu activitats seleccionades, només se n'han pogut avaluar nou. Aquestes es duen a terme en set dels onze espais biogeogràfics contemplats en el programa de subvencions, més concretament:

Taula 3. Mostra d'activitats avaluades segons els diferents espais biogeogràfics

Espai biogeogràfic	Nombre d'activitats avaluades
Els ecosistemes marins i litorals de la comarca de la Selva	0
Els aiguamolls de l'Alt Empordà	2
El Montgri, les illes Medes i el Baix Ter	1
El cap de Creus i el massís de l'Albera	1
Els massissos de les Gavarres i l'Ardenya	1
La conca lacustre de Banyoles	1
El pla de la Selva i el Gironès	2 (diversitat d'espais: estanys de Sils i riu Onyar)
L'Alta Garrotxa	0
El Montseny-Guillerics	0
La muntanya del Ripollès i la Cerdanya	1
La zona volcànica de la Garrotxa	0

D'aquestes nou activitats, set són excursions al medi natural, una és un taller a l'aire lliure i una combina excursió amb taller.

S'han observat activitats amb participants de segon cycle d'Educació Infantil (1), de tots els cycles de Primària (cycle inicial: 1; cycle mitjà: 4; cycle superior: 2)⁷, Secundària (1) i del Pla de Transició al Treball (1). De totes les escoles participants, tres provenen del mateix municipi on es duu a terme l'activitat i sis d'un municipi diferent.

RESULTATS

Visió de l'educació ambiental

Els quinze corrents descrit per Sauvé (2005) són útils per a classificar activitats d'EA, però la complexitat de les mateixes activitats fa que sigui difícil encaixar-les en una sola categoria. De les nou activitats avaluades, en set s'identifica la correspondència amb més d'un corrent. Dels resultats, es destaca la diversitat de mirades, identificant-se la presència de deu corrents diferents i sent la visió científica la més estesa -un resultat que no sorprèn tenint en compte que molts/es educadors/es ambientals tenen un perfil científic-. Tot i que en menor proporció, es realça la presència de mirades de més recent tradició com són els corrents d'eco-educació, crític-social, bioregionalista i pràctic, fet que sembla indicar la renovació dels paradigmes sota els quals es conceben, dissenyen i executen les activitats d'EA.

⁷ En una de les activitats, els participants eren de cycle mitjà i superior. És per això, que la suma d'activitats correspon a deu i no a nou.

Valoració dels àmbits i indicadors d'avaluació

A continuació, es presenta el diagrama que mostra la mitjana de la valoració dels àmbits d'avaluació de les diferents activitats avaluades i, després, s'ofereix una explicació de cada àmbit tenint en compte els diferents indicadors del marc d'avaluació. La valoració mitjana de cadascun dels indicadors es troba a l'annex 8.

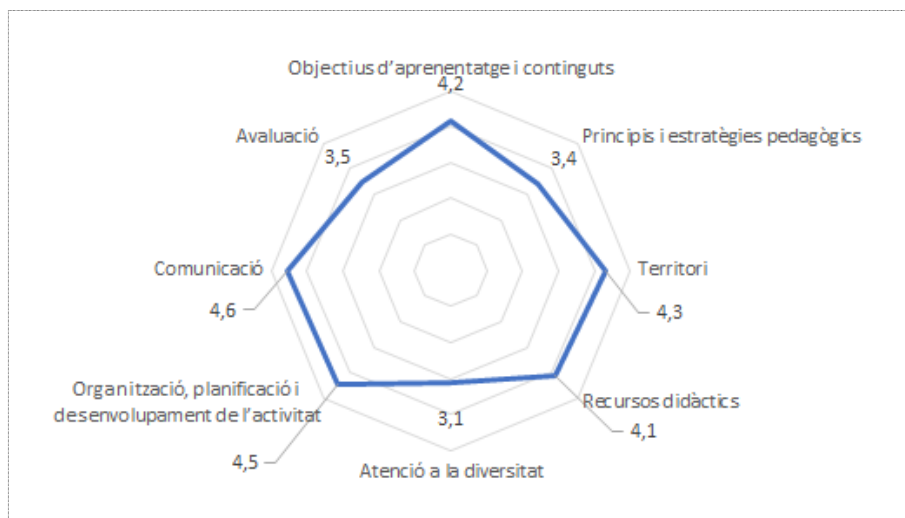

Figura 1. Resultats globals dels àmbits d'avaluació

Per tal de fer una anàlisi de les dades que permeti, per una banda, identificar a on cal incidir amb més atenció i, per l'altra, identificar propostes de millora, s'ha realitzat una classificació dels àmbits i dels indicadors en funció del seu nivell de consolidació. A la taula 4, es proposa una agrupació en quatre nivells:

Taula 4. Classificació dels àmbits i indicadors segons la seva consolidació

CONSOLIDAT	puntuació mitjana entre 4,6 i 5
EN CONSOLIDACIÓ	puntuació mitjana entre 4 i 4,5
POC CONSOLIDAT	puntuació mitjana entre 2,5 i 4
MOLT POC O GENS CONSOLIDAT	puntuació mitjana entre 1 i 2,4

L'annex 8 aporta informació detallada sobre el nivell de consolidació de cada àmbit i indicador, però abans de detallar les especificitats dels resultats globals per àmbit, a continuació, es mostra un resum:

Taula 5. Resultats globals del nivell de consolidació dels àmbits

ÀMBITS CONSOLIDATS	• Àmbit 7: Comunicació
ÀMBITS EN CONSOLIDACIÓ	• Àmbit 1: Objectius d'aprenentatge i continguts • Àmbit 3: Territori • Àmbit 4: Recursos didàctics • Àmbit 6: Organització, planificació i desenvolupament de l'activitat
ÀMBITS POC CONSOLIDATS	• Àmbit 2: Principis i estratègies pedagògics⁸ • Àmbit 5: Atenció a la diversitat • Àmbit 8: Avaluació
ÀMBITS MOLT POC O GENS CONSOLIDATS	Cap àmbit en aquesta categoria.

A més, a continuació es proporciona informació sobre els indicadors amb major i menor puntuació:

- Els indicadors amb major puntuació (entre 4,7 i 4,8 de mitjana) són:
  - 2. Es treballen continguts conceptuals. (Àmbit 1: Objectius d'aprenentatge i continguts)
  - 19. Es destaquen els trets específics del territori on es duu a terme l'activitat. (Àmbit 3: territori)
  - 28. Es tenen en compte criteris de sostenibilitat en la implementació de tota l'activitat. (Àmbit 6: Organització, planificació i desenvolupament de l'activitat)
- Els indicadors amb menor puntuació (entre 2,5 i 3 de mitjana) són:
  - 13. Es fomenta el pensament crític. (Àmbit 2. Principis i estratègies pedagògics)
  - 15. S'encoratja a l'alumnat a pensar i expressar-se creativament. (Àmbit 2. Principis i estratègies pedagògics)
  - 16. S'utilitzen estratègies que permeten aflorar i treballar emocions.
  - 24. L'activitat és sensible a qüestions de diversitat cultural i de gènere i té en compte les diferents capacitats de l'alumnat.

Àmbit 1: Objectius d'aprenentatge i continguts

Amb una puntuació mitjana de 4,2 sobre 5, l'àmbit 1 es considera un àmbit en consolidació (vegeu taula 6). En aquest àmbit, l'indicador amb major puntuació és el núm.2 que fa referència al foment dels continguts conceptuals. Això pot ser degut a que moltes de les activitats són de tipus itinerari i que, per la seva naturalesa, sol haver-hi un predomini de continguts conceptuals i un rol més protagonista de la persona educadora. En canvi, a les activitats que es desenvolupen en una mateixa àrea, hi predominen continguts procedimentals, donant més protagonisme als infants i al treball en equip. Per altra banda, el predomini de continguts conceptuals podria explicar-se també pel fet que el mateix programa demana a les entitats justificar els objectius,

⁸ Tal com s'ha explicat anteriorment, l'àmbit "principis i estratègies pedagògics" té molts indicadors i si al llegir el resultat només es fixa en la mitjana es perden les especificitats. Cal veure l'anàlisi per indicadors.

però no les competències. Per tal d'adequar millor les activitats al currículum i augmentar-ne la significativitat, caldria dissenyar-la des d'una perspectiva competencial.

Taula 6. Nivell de consolidació de l'àmbit 1 i dels seus indicadors

Ambits	Indicadors
Objectius d'aprenentatge i continguts	1. Els objectius s'identifiquen al formulari i són assolits durant l'activitat.
	2. Es treballen continguts conceptuals.
	3. Es treballen continguts procedimentals.
	4. Es treballen continguts actitudinals.
	5. Els continguts són actuals i significatius per l'alumnat i per la societat.
	6. L'activitat es vincula i complementa el currículum escolar.

Àmbit 2: Principis i estratègies pedagògics

L'àmbit 2 té una valoració mitjana de 3,4 sobre 5 i, per tant, es considera un àmbit poc consolidat (vegeu taula 7). Com s'ha esmentat anteriorment, és l'àmbit amb major nombre d'indicadors i, per tal de fer una bona lectura del resultat, cal analitzar en detall la puntuació dels diferents indicadors.

En aquest àmbit apareix un indicador consolidat que correspon al fet d'acceptar la incertesa i la imprevisibilitat com un fet enriquidor. En la majoria de les activitats observades i en les entrevistes amb les persones educadores, es valora la capacitat d'aquestes per transformar situacions inesperades en oportunitats d'aprenentatge i acceptar el fet que a la natura no es pot anticipar, per exemple, els animals que es podran observar durant el dia de l'activitat. A continuació, es presenta un extracte d'entrevista amb l'educadora d'una de les activitats avaluades:

“Jo destacaria [com a positiu] que cada dia hi ha sorpreses noves, cada dia és diferent. És com una cosa una mica incontrolable. [...] És aquest factor sorpresa, per bé i per mal, un dia pots tenir una gran diversitat i un altre no, però això fa que les escoles mateixes vegin que hi ha el que hi ha i tu en els alumnes els ensenyes el que hi ha, no portem res preparat.” (entrevista persona educadora 5).

Per altra banda, en aquest àmbit, trobem els indicadors menys consolidats del marc d'avaluació. Es tracta del foment del pensament crític i del pensament creatiu, que solen anar de la mà, i del treball emocional. Durant les observacions, es destaca la capacitat crítica de les persones educadores reflexionant sobre les causes de situacions d'insostenibilitat, però no es detecten contextos d'aprenentatge que plantegin a l'alumnat pensar críticament sobre determinats aspectes. De forma generalitzada, no s'identifiquen tampoc dinàmiques que permetin a l'alumnat comunicar-se de maneres divergents, per exemple, a través de l'expressió artística o corporal. També, malgrat que algunes activitats tenen components emocionals intrínseques molt accentuades, aquestes no s'aprofiten per treballar amb més profunditat o compartir les emocions de l'alumnat en els contextos d'EA. Finalment, es detecta que estratègies com la imaginació i el pensament de futur i la posada en acció del coneixement solen utilitzar-se amb poca freqüència.

Taula 7. Nivell de consolidació de l'àmbit 2 i dels seus indicadors

Ambits	Indicadors
Principis i estratègies pedagògics	7. Es fomenta una metodologia activa que situa a l'alumnat al centre del procés d'aprenentatge i té en compte les seves idees.
	8. Es fan relacions amb aspectes de la vida quotidiana de l'alumnat.
	9. S'accepta la incertesa i la imprevisibilitat com un fet enriquidor.
	10. S'estableixen i es promou la cerca de relacions.
	11. Es fomenta la participació de l'alumnat.
	12. Es promou la cooperació i el treball en equip.
	13. Es fomenta el pensament crític.
	14. Es tenen en compte qüestions ètiques i es fomenta la reflexió sobre valors.
	15. S'encoratja a l'alumnat a pensar i expressar-se creativament.
	16. S'utilitzen estratègies que permeten aflorar i treballar emocions.
	17. Es fomenta la imaginació i el pensament de futur.
	18. Es posa el coneixement en acció.

Àmbit 3: Territori

Aquest àmbit és particularment important per assolir la principal ambició del programa "Del Mar als Cims": donar a conèixer els principals espais biogeogràfics de les comarques gironines i fomentar la seva conservació a través de la sensibilització i corresponsabilització de l'alumnat dels centres escolars del territori.

Es valora com un àmbit en consolidació, a només, 0,3 punts de considerar-se consolidat (vegeu taula 8). Conté un dels indicadors amb més puntuació sobre el conjunt avaluat, que fa referència a la importància de destacar els trets més específics del territori on es duu a terme cada activitat. Es constata que totes les activitats avaluades es dissenyen i s'executen partint de les particularitats del territori on s'emplacen i les persones educadores transmeten aquestes especificitats de forma efectiva als grups participants.

Per incrementar el nivell de consolidació d'aquest àmbit, es fa palesa la necessitat de fomentar amb més intensitat els lligams entre entitat, centre educatiu i territori, per exemple, a través de fer conèixer als centres l'activitat de la mateixa entitat sobre aquell territori en concret i explorar possibilitats de treballar de forma conjunta. Finalment, al llarg de les observacions, es conclou que el sentiment de pertinença al territori sembla diferir segons si el grup és del mateix municipi o d'un municipi diferent d'on es duu a terme l'activitat, posant de manifest la necessitat d'explorar diferents vies per fomentar una major relació afectiva amb el territori en aquells grups que provenen d'altres termes municipals.

Taula 8. Nivell de consolidació de l'àmbit 3 i dels seus indicadors

Ambits	Indicadors
Territori	19. Es destaquen els trets específics del territori on es duu a terme l'activitat.
	20. L'activitat fomenta un sentiment de pertinença i una relació afectiva amb el territori.
	21. Es fomenten lligams entre entitat, centre educatiu i territori.

Àmbit 4: Recursos didàctics

Aquest àmbit, amb 4,1 punts sobre 5, es considera en consolidació (vegeu taula 9). Es constata que els recursos utilitzats durant les activitats corresponen als que les entitats esmenten en el formulari de sol·licitud, però s'observa que, a vegades, manca material per tal que l'alumnat pugui treballar de forma còmoda i eficient. En alguna activitat amb recursos expressament dissenyats s'observa que no es maximitza el seu potencial per part de la persona educadora i alumnat. Finalment, sobretot en aquelles activitats del tipus itinerari i amb un fort component expositiu, es detecta la necessitat d'aportar materials que recolzin les explicacions de les persones educadores.

Taula 9. Nivell de consolidació de l'àmbit 4 i dels seus indicadors

Ambits	Indicadors
Recursos didàctics	22. Els recursos utilitzats corresponen als identificats al formulari.
	23. Els recursos utilitzats són originals, útils i eficients per al suport de l'aprenentatge.

Àmbit 5: Atenció a la diversitat

L'àmbit 5, amb un sol indicador valorat amb 3 punts, es considera poc consolidat (vegeu taula 10). És un indicador que ha costat valorar, ja que, per una banda, no s'identifiquen dinàmiques i/o recursos que explícitament tinguin per objectiu l'atenció a qüestions de diversitat cultural, aspectes de gènere i capacitats de l'alumnat, però, per l'altra, sí que s'observa per part de totes les persones educadores la capacitat d'atendre l'alumnat, en tot moment, segons les seves inquietuds i dificultats. Donat que els resultats són molt similars en les diferents activitats avaluades, es recomana veure les recomanacions generals sobre aquest àmbit a la secció de recull de bones pràctiques.

Taula 10. Nivell de consolidació de l'àmbit 5 i dels seus indicadors

Ambits	Indicadors
Atenció a la diversitat	24. L'activitat és sensible a qüestions de diversitat cultural i de gènere i té en compte les diferents capacitats de l'alumnat.

Àmbit 6: Organització, planificació i desenvolupament de l'activitat

Amb 4,5 punts, aquest àmbit es troba a 0,1 punts de ser considerat un àmbit en consolidació (vegeu taula 11). Inclou l'indicador amb major puntuació del marc d'avaluació, assenyalant que totes les entitats tenen en compte principis de sostenibilitat a l'hora de dissenyar i executar les seves activitats. Això les dota de coherència en relació amb el que fan i les converteix en un referent de bona pràctica a ulls de l'alumnat i dels docents participants.

Malgrat la bona puntuació de l'àmbit, es detecta marge de millora sobretot pel que fa a la comunicació entre entitats i centres escolars i entrega del material pre- i post-sortida. Es comprova que la majoria d'entitats disposen de materials per tal de preparar prèviament la sortida, fet que permet un major encaix curricular de les sortides al medi i incrementen la rellevància de les activitats d'EA. Ara bé, en les entrevistes amb persones educadores i docents, es detecta que, en la majoria de casos, les entitats esperen que els centres escolars demanin aquest material. En aquests casos, es posa de manifest la necessitat de sistematitzar aquest procés si es vol fomentar una major vinculació de les activitats amb el currículum escolar. Pel que fa al treball posterior, les dades demostren que la majoria d'entitats no en disposen de materials per treballar l'activitat a posteriori i que aquest sol ser un treball que cada escola fa voluntàriament en funció de l'encaix curricular de la sortida. En general, les dades recollides en les entrevistes apunten que les escoles fan aquesta sortida com un tancament d'allò que han estat treballant prèviament a l'escola. Els següents extractes d'entrevista a docents acompanyants de dues de les activitats ho demostra:

“Hem escollit aquesta activitat perquè hem estat treballant els diferents paisatges, hem estat treballant el Pla de l'Estany com a paisatge de la plana i els llacs (...). Hem organitzat la sortida en funció del que estàvem fent a l'escola i no al revés.” (entrevista docent acompanyant 3)

“Aquesta sortida en concret l'hem triat perquè té a veure amb els continguts de l'àrea de descoberta de l'entorn que treballem i amb els continguts que hi ha en aquesta àrea per això vam triar un entorn així més de natura. (...) Seria com fer una cloenda de la unitat didàctica o del projecte.” (entrevista docent acompanyant 4)

Taula 11. Nivell de consolidació de l'àmbit 6 i dels seus indicadors

Ambits	Indicadors
Organització, planificació i desenvolupament de l'activitat	25. Les dinàmiques de l'activitat s'ajusten a les descrites al formulari.
	26. S'han plantejat activitats prèvies i/o posteriors a l'activitat útils per a la formació de l'alumnat.
	27. L'activitat és adequada pel nivell de l'alumnat.
	28. Es tenen en compte criteris de sostenibilitat en la implementació de tota l'activitat.

Àmbit 7. Comunicació

L'àmbit 7 és l'únic considerat com a consolidat (vegeu taula 12). Amb un sol indicador valorat amb una puntuació mitjana de 4,6 sobre 5, es ressalta la coherència de les entitats en comunicar de forma clara i ajustada allò que es farà durant l'activitat. La comunicació de l'activitat es

considera important, ja que permet als centres escolars participants fer-se una idea precisa de com és l'activitat i preparar-la amb major efectivitat.

Tot i això, es considera que la informació publicada segueix un patró massa estàndard que no permet matisos importants: en molts casos no queda del tot clar quins són els continguts i procediments de l'activitat i, sobretot, a quin nivell educatiu corresponen. En moltes activitats, els objectius i continguts de l'activitat semblen ser rellevants sobretot pels cursos d'Educació Primària i Secundària, malgrat oferir-se també, per exemple, a l'etapa d'Infantil.

Taula 12. Nivell de consolidació de l'àmbit 7 i dels seus indicadors

Ambits	Indicadors
Comunicació	29.La informació sobre l'activitat publicada a la web del programa és clara i s'ajusta a la realitat.

Àmbit 8. Avaluació

Aquest àmbit vol donar resposta a l'última pregunta d'avaluació d'aquest estudi i es considera d'especial importància per assegurar que les entitats disposin de mecanismes per integrar millores contínues a les seves activitats. L'avaluació en EA és una àrea molt incipient a escala nacional, estatal i internacional, amb pocs exemples de bones pràctiques que puguin ajudar a les entitats a desenvolupar sistemes interns d'avaluació robustos i eficients considerant els recursos i temps disponibles. Aquest fet es corrobora amb la valoració d'aquest àmbit amb 3,5 punts, considerant-se, per tant, un àmbit poc consolidat (vegeu taula 13).

A partir de la comunicació amb les entitats i de les entrevistes amb les persones educadores, es conclou que tant entitats com educadors/es valoren l'avaluació com un impuls per la millora de les seves activitats i la seva tasca com a formadors/es. Malgrat això, es detecten un conjunt de necessitats per fer de l'avaluació un procés que veritablement ajudi a fer valoracions ajustades i prendre decisions encertades quant a la qualitat de les activitats i tasca docent.

En la majoria de casos, s'observa que la persona educadora, en finalitzar l'activitat pregunta a l'alumnat què ha après i com s'ho ha passat. També, n'hi ha que anticipen coneixements i idees prèvies a l'inici. Aquest sistema és eficaç per saber, a l'instant, si s'han assolit els objectius d'aprenentatge per aquell grup específic, però no permet fer valoracions ajustades sobre la qualitat del disseny i execució de l'activitat.

Malgrat alguna entitat, sobretot aquelles més consolidades, disposa de mecanismes interns per recollir informació de forma sistematitzada sobre les seves activitats, la majoria utilitzen les dades extretes a partir del mecanisme d'avaluació establert per la DdGi que consisteix en una enquesta que completa de forma voluntària el docent acompanyant del grup participant. Pel que fa als sistemes d'avaluació interns, les entitats que en disposen de propis demanen idees per fer-los més àgils i eficaços, ja que es troben amb processos costosos quant al temps que l'entitat i les persones educadores han d'invertir. Pel que fa al sistema d'avaluació extern coordinat per la DdGi, en les entrevistes es manifesta la necessitat de revisar els ítems quantitius del qüestionari per tal que siguin més útils i representatius.

Taula 13. Nivell de consolidació de l'àmbit 8 i dels seus indicadors

Ambits	Indicadors
Avaluació	30.Existeixen mecanismes d'avaluació que permeten recollir dades de forma sistemàtica i determinar si els objectius de l'activitat són assolits.
	31.Existeixen mecanismes per avaluar la tasca docent de les persones educadores.
	32.Els resultats de l'avaluació serveixen per millorar la qualitat de l'activitat.

FORTALESES

- La gran diversitat d'entitats que participen en el programa aporta riquesa de diferents maneres. Per una banda, el programa inclou entitats molt consolidades en el territori amb els seus propis equipaments, però també obre les portes a altres organitzacions més joves amb activitats engrescadores a les quals cal donar suport per enfortir l'EA al territori gironí. Cada entitat aporta una mirada pròpia de l'EA i segueix diferents estratègies per assolir els aprenentatges de l'alumnat, contribuint a la diversitat d'idees i formes de fer.
- La valoració global de les activitats avaluades és de 4 sobre 5, el que permet concloure que la qualitat pedagògica i efectivitat de les propostes d'EA avaluades és elevada. Les activitats avaluades destaquen per la seva coherència i transparència en relació amb com s'han dissenyat i com s'executen. Dinamitzades per persones educadores amb un alt coneixement dels conceptes a treballar, les dades recollides semblen indicar que les activitats avaluades poden contribuir de forma efectiva a complementar la formació curricular de l'alumnat de les comarques de Girona.
- Es destaca la contribució de les activitats avaluades en assolir la principal ambició del programa "Del Mar als Cims": donar a conèixer els principals espais naturals i/o agrícoles de la província de Girona i promoure la seva conservació a través de la sensibilització ambiental de l'alumnat.

OPORTUNITATS

- Es detecta la necessitat de fomentar principis pedagògics relacionats amb el pensament crític i creatiu, el treball de les emocions, el pensament de futur i la posada en acció del coneixement, estratègies que poden ajudar a treballar de forma més competencial.
- Malgrat que les entitats disposen de recursos pels centres escolars poder treballar les activitats abans de la sortida, s'identifica la necessitat de trobar mecanismes per tal de sistematitzar-ne l'enviament i promoure'n l'ús.
- Els recursos que s'utilitzen en les activitats es valoren positivament, però es detecta la necessitat d'aportar, en alguns casos, més material perquè tothom pugui treballar còmodament; disposar de material de suport en cas d'activitats més expositives, i; maximitzar el potencial dels recursos i materials que s'utilitzen.

- Les entitats valoren l'avaluació com a motor de canvi i millora, però reclamen suport per tal de crear sistemes interns i externs d'avaluació més eficaços que permetin valorar, amb més rigor i precisió, la qualitat de les seves activitats i tasca docent.

RECOMANACIONS I BONES PRÀCTIQUES

Recomanacions a escala de programa

Tot i que el focus d'estudi d'aquest informe són les activitats del programa "Del Mar als Cims", al llarg del procés de recollida de dades han emergit idees i s'han contemplat possibilitats de millora que van més enllà del disseny i execució de les activitats avaluades o de la seva gestió i dinamització per part de les entitats organitzadores. A continuació, es presenten un seguit de recomanacions a escala de programa que podrien donar suport a les entitats participants del programa a incrementar la qualitat pedagògica i l'efectivitat de les seves activitats:

- **Recomanació 1:** Organitzar la trobada anual d'entitats al voltant d'un tema d'interès (p. ex, gestió, avaluació, atenció a la diversitat, etc.) per tal de compartir reptes i experiències.
- **Recomanació 2:** Agilitzar el procés de reserva de les activitats millorant l'accés a l'aplicació informàtica per tal que les mateixes entitats puguin entrar informació dels centres escolars i actualitzar-la segons canvis i anul·lacions eventuals.
- **Recomanació 3:** Revisar la informació que es demana a les entitats per tal d'afavorir un enfocament competencial de l'aprenentatge i una major correspondència amb el currículum escolar actual. A més, afegir un ítem que permeti especificar els objectius segons l'etapa o cicle al qual es dirigeix l'activitat.
- **Recomanació 4:** Acordar un sistema amb les entitats per tal d'assegurar que els centres escolars facin un treball previ i posterior a l'activitat que complementi la formació curricular de l'alumnat. Per exemple, podria considerar-se com a criteri per accedir a la reducció del cost de la sortida.
- **Recomanació 5:** Crear la necessitat als centres escolars d'incloure l'activitat d'EA en l'avaluació de l'alumnat, per tal d'augmentar el seu interès per aprendre i la seva participació durant l'activitat.
- **Recomanació 6:** Aportar una guia orientativa a les entitats amb recomanacions didàctiques que permeti adreçar mancances detectades durant l'estudi: (i) integrar la diversitat de principis i estratègies pedagògics en EA i educació per a la sostenibilitat, (ii) atendre la diversitat, (iii) dissenyar i executar activitats d'EA dirigides al públic d'Educació Infantil, i (iv) avaluar les activitats.
- **Recomanació 7:** Consolidar un procés d'avaluació del programa que permeti contribuir a incrementar la seva qualitat, revisant mecanismes d'avaluació existents i explorant noves vies que permetin la recollida de dades de forma sistematitzada sobre diversos aspectes del programa, incloent la gestió del programa, la qualitat de les activitats, la tasca docent de les persones educadores, els aprenentatges de l'alumnat i l'impacte del programa sobre els seus usuaris a curt i llarg termini.

Recull de bones pràctiques

En aquesta secció es fa un recull de bones pràctiques identificades durant el procés de recollida de dades (vegeu taula 14) que poden considerar-se amb l'objectiu de millorar la qualitat de les activitats i incrementar el grau de consolidació dels diferents àmbits d'avaluació:

Taula 14. Recull de bones pràctiques per àmbit

Ambit	Bones pràctiques
Ambit 1: Objectius d'aprenentatge i continguts	• Limitar el nombre d'objectius, prioritzant la qualitat versus la quantitat. • Revisar el currículum per assegurar-se que els continguts són adequats a l'edat i, per tant, són significatius per l'alumnat, el currículum i la societat. • Intentar cercar un equilibri entre continguts actitudinals, conceptuals i procedimentals, sempre que sigui possible.
Ambit 2: Principis i estratègies pedagògics	• Anticipar i activar els coneixements previs de l'alumnat. • Assegurar-se de comprendre què han entès els participants. • A la cloenda, fer preguntes més enllà del "Què heu après? O, us ha agradat?" i afegir qüestions tipus: "Com us heu sentit?" "Què podríeu explicar del que hem fet avui?"
Ambit 3: Territori	• Mencionar, en el millor moment que es cregui, l'entitat que desenvolupa l'activitat, on són, com s'hi pot contactar, a què es dedica, etc.
Ambit 4: Recursos didàctics	• Disposar material per a tots els participants. • Disposar d'una pissarra portàtil que serveixi per recolzar les explicacions de la persona educadora. • Portar material de suport durant els moments més expositius. • Considerar l'ús de micròfon sense fils per la persona educadora. • Considerar l'ús de tecnologies durant l'activitat (p.ex., aplicacions tipus "birdnet, aves de España").
Ambit 5: Atenció a la diversitat	• Incloure diferents tipus d'activitats, dinàmiques, llenguatges d'expressió i representació en el disseny i execució de l'activitat. • Plantejar qüestions durant l'activitat que facin reflexionar l'alumnat sobre aspectes de diversitat cultural: "Tots ho fem de la mateixa manera?," "Vosaltres com ho feu?" "Quina experiència teniu amb relació a ...?" • Utilitzar un llenguatge inclusiu sense estereotips que fomenti la integració de la diversitat. • Preguntar prèviament a la mestra si algun/a alumne/a té alguna necessitat específica, per tal d'adaptar allò que sigui necessari: explicacions, itinerari, organització dels grups...
Ambit 6: Organització,	• Assegurar-se que tots els objectius es poden assolir en el temps del qual es disposa i tenint en compte l'edat de l'alumnat.

planificació i desenvolupament de l'activitat	• Assegurar-se que les activitats i les dinàmiques proposades poden realitzar-se sense presses. • Tenir en compte aspectes com portar a terme l'activitat o començar-la en un lloc on es disposi de lavabo. • Sistematitzar l'enviament del treball previ a les escoles. La majoria d'entitats disposen d'aquest material, però algunes només el fan arribar a l'escola si aquesta ho demana. Preguntar quan arribin les escoles si ho han treballat. • Fer propostes de treball post-sortida per les escoles, amb possibilitat de retorn.
Ambit 7. Comunicació	• En la mesura del possible, especificar modificacions per a cada cicle o nivell educatiu.
Ambit 8. Avaluació	• Establir mecanismes d'avaluació interns eficients i àgils, com a part d'un procés de millora de la qualitat de les activitats. Disposar d'aquesta informació ha demostrat ser útil per les entitats en dos sentits: i) per poder reflexionar sobre la pròpia pràctica i, ii) per poder comparar la informació que es rep dels qüestionaris que la DdGi envia a les escoles. • En funció de les capacitats de cada entitat, fer revisions de les activitats com a mínim anualment. • Considerar fer ús d'un diari digital per anotar les impressions generals del funcionament de l'activitat així com aspectes relacionats amb els centres educatius participants, l'edat de l'alumnat, el lloc escollit per dur a terme l'activitat, etc.

REFERÈNCIES

- Arias, R.E (2021). *Ambientalización de la epistemología docente mediante un taller formativo*. [Tesi doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona].
- Castelltort, A.; Sanmartí, N. (2003). *Avaluació de les activitats relacionades amb l'educació ambiental que es promocionen des de l'Ajuntament de Sabadell (segona fase)*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.
- CEACV (2018). *Guia de criteris de qualitat en educació ambiental*. València: Conselleria d'Agricultura, Desenvolupament Rural, Emergència Climàtica i Transició Ecològica. Centre d'Educació Ambiental de la Comunitat Valenciana. <https://agroambient.gva.es/documents/20550103/166705448/Guia+criteris+de+qualitat+EA/d8ade809-eba0-4943-ab16-46a665d9c866>
- Diputació de Girona (2019). Bases específiques reguladores de les subvencions a les entitats i equipaments d'educació ambiental per a la campanya "Del Mar als Cims" per als cursos 2019/20 i 2020/21, Butlletí Oficial de la Província de Girona, BOP-2019_0_21_602.
- Ernst, J., Monroe, M. i Simmons, B. (2009). *Evaluating Your Environmental Education Program: A Workbook for Practitioners*. Washington: North American Association for Environmental Education.
- Grau, P. (2009). Diagnosi de las actividades de educación ambiental del Plan de Dinamización Educativa del Ayuntamiento de Sant Cugat del Vallès: hacia una educación para la sostenibilidad. A P.A. Meira, L. Cano, L. Iglesias, y G. Vargas (coord.) *Educación ambiental: investigando sobre la práctica* (p. 78-79). Madrid: Organismo Autónomo de Parques Nacionales. Ministerio de Medio Ambiente, Medio Rural y Marino.
- Medir, Rosa M.; Heras, R. i Magin, C. (2016). Una propuesta evaluativa para las actividades de educación ambiental para la sostenibilidad. *Educación XXI*, 19 (1): 331-355.
- MEERA. My Environmental Education Research Assistant. <https://meera.snre.umich.edu>
- NAAEE (2009). Non-formal environmental education programs: guidelines for excellence. Washington: North American Association for Environmental Education.
- REDEEA (2020). *Criterios de calidad e indicadores. Herramienta de evaluación de la calidad de los programas evaluativos que surjan al amparo del programa piloto de apoyo al sistema educativo mediante la generación de nuevos escenarios de aprendizaje desde la educación ambiental*. Treball no publicat.
- Sauvé, L. (2005). Uma cartografia das corrientes em educação ambiental. A M. Sato i I. Carvalho (Dir.) *Educação ambiental - Pesquisa e desafios* (p. 17-46). Porto Alegre: Artmed.
- SCEA (2011). *Fora de Classe. Guia de criteris de qualitat per a les activitats d'educació ambiental*. Barcelona: Societat Catalana d'Educació Ambiental.
- SCEA (2012). 3,2,1... Acció! Guia de criteris de qualitat en programes i campanyes d'educació ambiental. Barcelona: Societat Catalana d'Educació Ambiental.

ANNEXOS

Annex I. Biografia de l'equip d'avaluació

La Dra. Ingrid Mulà és investigadora distingida (Beatriz Galindo) de didàctica de les ciències experimentals a la Universitat de Girona on fa classes als graus de Mestre/a d'Educació Infantil i Mestre/a de Doble Titulació d'Educació Infantil i Primària. Des de 2018, és també directora executiva de la COPERNICUS Alliance, una xarxa europea d'universitats compromeses amb el desenvolupament sostenible.

La seva recerca se centra a explorar i avaluar processos d'educació per a la sostenibilitat en àmbits formals i no formals. L'Ingrid ha desenvolupat aquesta recerca en diverses universitats a Espanya, Regne Unit, Gibraltar, Malàisia i Bèlgica i ha treballat com a consultora en

organitzacions internacionals com la UNESCO (França), el Humid Tropic Centre de la UNESCO (Malàisia), la Comissió Alemanya per la UNESCO o l'Environment and Schools Initiative (Suïssa).

Durant la seva trajectòria professional, l'Ingrid ha coordinat diferents projectes i informes d'avaluació en àmbits relacionats amb l'educació i la sostenibilitat. El 2008, va elaborar l'informe d'avaluació per Europa de la Dècada de l'Educació per al Desenvolupament Sostenible de les Nacions Unides; el 2009, va ser avaluadora externa d'un projecte europeu sobre educació per a la salut i la sostenibilitat finançat pel programa Grundtvig; del 2013 al 2016, va coordinar l'avaluació del projecte europeu UE4SD, amb 55 universitats de 33 països; el 2015, va dur a terme la revisió de l'UNU RCE Severn (Centre Regional d'Expertesa en Educació per al Desenvolupament Sostenible de la Universitat de les Nacions Unides), i; el 2021, ha avaluat el programa de lideratge en sostenibilitat "Future Forward Academy" del Govern de Gibraltar.

La Dra Rosa M. Medir és professora Titular d'Universitat de didàctica de les ciències socials a la Universitat de Girona. Imparteix docència al grau de Mestre/a d'Educació Primària en assignatures relacionades amb la didàctica de la història i del patrimoni i amb la sostenibilitat, branca social. Igualment, fa docència al Màster de Formació de Professorat de Secundària a través del Pràcticum i Treball Final de Màster en l'especialitat de geografia i història. Ha estat coordinadora d'estudis del grau de Mestre/a d'Educació Primària i directora de l'Institut de Recerca Educativa.

La seva recerca doctoral (2007) va tractar de la revisió i formació dels educadors ambientals a la ciutat, establint un model formatiu per aquests educadors i un model avalatiu per a les activitats dels programes d'educació ambiental. Aquesta recerca va servir per portar a terme les dues primeres avaluacions que la DDGi va encarregar al Grup de recerca GRECA entre els anys 2009 i 2011, de les quals en va ser la directora. Posteriorment, ha estat la investigadora principal de dos projectes del Plan Nacional (entre 2009 i 2015) que tractaven de les competències professionals en l'educació per a la sostenibilitat. Va formar part de la xarxa catalana de recerca EDUSOST, finançada per l'AGAUR de la Generalitat de Catalunya. Darrerament, centra la seva tasca professional de recerca en la didàctica de les ciències socials i l'educació per a la sostenibilitat per a la formació de professorat.

La Dra. Marta Gual Oliva és investigadora i professora associada al Departament de Didàctiques Específiques de la Universitat de Girona on fa classes als graus de Mestre/a d'Educació Infantil, Mestre/a d'Educació Primària i Mestre/a de Doble Titulació d'Educació Infantil i Primària, des de 2018.

Els seus interessos de recerca, així com la seva tesi doctoral, se centren en l'ambientalització curricular dels estudis de primària i secundària, fent especial èmfasi en la promoció del pensament sistèmic com a via per a poder incorporar els principis de l'educació per la sostenibilitat en el currículum escolar.

Durant la seva trajectòria professional, la Marta compta amb una dilatada experiència com a educadora ambiental, en diferents contextos de l'educació formal i no formal i en diferents nivells educatius. D'altra banda, entre 2008 i 2013, com a tècnica de suport a la recerca a la Universitat Autònoma de Barcelona, s'ha format en tècniques d'observació i elaboració d'entrevistes en el camp de la didàctica de les ciències experimentals. El 2020 ha dut a terme l'assessorament pedagògic en l'elaboració de materials didàctics d'educació per la sostenibilitat a l'educació secundària (Baix Ter 20__50: Dissenyem el paisatge del futur!) i el 2021 està duent a terme l'assessorament pedagògic en un programa d'educació ambiental per a l'educació primària (Programa El Montseny a l'escola).

Annex 2. Selecció d'activitats

Activitat	Entitat	Ambit biogeogràfic	Tipus d'activitat	Lloc d'observació	Data d'observació	Informació del centre educatiu participant
1.Explorem els estanys de Sils i la seva biodiversitat	Fundació EMYS	El pla de la Selva i el Gironès	Excursió al medi natural	Estanys de Sils (Sils)	5 de maig de 2021	Alumnat de 4t curs d'Educació Primària, d'una escola provinent del mateix municipi on es duu a terme l'activitat
2.El bosc mediterrani	ConSORCI de les Gavarres	Els massissos de les Gavarres i l'Ardenya	Excursió al medi natural	Cruïlles	20 de maig de 2021	Alumnat del Cicle Mitjà i Cicle Superior d'Educació Primària, d'una escola provinent del mateix municipi on es duu a terme l'activitat
3. Descoberta de l'estany de Banyoles	Escola de Natura de l'Estany de Banyoles	La conca lacustre de Banyoles	Excursió al medi natural	Banyoles	25 de maig de 2021	Alumnat de 3r curs d'Educació Primària, d'una escola provinent d'un municipi diferent d'on es duu a terme l'activitat
4.La capçalera de l'Onyar	SORBUS, SC	El pla de la Selva i el Gironès	Excursió al medi natural	Sant Dalmai	28 de maig de 2021	Alumnat de P4 i P5 d'Educació Infantil, d'una escola provinent d'un municipi diferent d'on es duu a terme l'activitat
5. La vida arran de mar. Qui viu a les roques de la platja?	Museu de la Mediterrània, Can Quintana	El Montgrí, les illes Medes i el Baix Ter	Taller a l'aire lliure	Cala Montgó, L'Escala	1 de juny de 2021	Alumnat del 2n curs d'Educació Primària, d'una escola provinent d'un municipi diferent d'on es duu a terme l'activitat

6. Descubrim i sentim els Aiguamolls de l'Empordà	La Copa, SCC	Els aiguamolls de l'Alt Empordà	Excursió al medi natural	Aiguamolls de l'Empordà	4 de juny de 2021	Alumnat del 5è curs d'Educació Primària, d'una escola provinent d'un municipi diferent al d'on es duu a terme l'activitat
7. Del Cortalet al Matà, un tastet d'aiguamolls empordanesos	Terregada Net	Els aiguamolls de l'Alt Empordà	Excursió al medi natural	Aiguamolls de l'Empordà	6 de juny de 2021	Alumnat del 1r curs d'un Pla de Transició al Treball, d'un institut provinent d'un municipi diferent al d'on es duu a terme l'activitat
8. Animals del bosc, del riu i de la muntanya	Associació Centre d'Educació Ambiental Alt Ter	La muntanya del Ripollès i la Cerdanya	Excursió al medi natural / Taller a l'aire lliure	Sant Joan de les Abadesses	11 de juny de 2021	Alumnat del 1r curs d'Educació Secundària Obligatòria, d'un institut provinent del mateix municipi al d'on es duu a terme l'activitat
9. El litoral del cap de Creus en vaixell	GISFERA	El cap de Creus i el massís de l'Albera	Excursió al medi natural	Roses	14 de juny de 2021	Alumnat del Cicle Mitjà d'Educació Primària, d'un institut provinent d'un municipi diferent al d'on es duu a terme l'activitat
10. Submergeix-te (ANUL·LADA)	Associació Mediambiental Xatrac	Els ecosistemes marins i litorals de la comarca de la Selva	Excursió al medi natural	Lloret de Mar	-	Sense informació

Annex 3. El marc d'avaluació del Programa “Del Mar als Cims”

Àmbits	Indicadors	Fonts	Preguntes	Tècniques recollida dades ⁹	Moment			Valoració					Observacions
					Pre	Procés	Post	1	2	3	4	5	
Objectius d'aprenentatge i continguts	1. Els objectius s'identifiquen al formulari i són assolits durant l'activitat.	Pròpia	1	Revisió documental	x								
				Observació		x							
	2. Es treballen continguts conceptuals.	Adapt. ítem 1 de Medir et al. (2016)	2, 3, 4	Revisió documental	x								
				Observació		x							
	3. Es treballen continguts procedimentals.	Adapt. ítem 1 de Medir et al. (2016)	2, 3, 4	Revisió documental	x								
				Observació		x							
	4. Es treballen continguts actitudinals.	Adapt. ítem 1 de Medir et al. (2016)	2, 3, 4	Revisió documental	x								
				Observació		x							
	5. Els continguts són actuals i significatius per l'alumnat i per la societat.	Adapt. indicador 18, REDEEA (2019); Criteri 4, SCEA (2011); indicador IV.1.2, Sanmartí i Castellort (2003)	3	Revisió documental	x								
				Observació		x							
	6. L'activitat es vincula i complementa el currículum escolar.	Adapt. indicador 9, REDEEA (2020); indicador 4.1.4, SCEA (2012); indicador IV.1.1, Sanmartí i Castellort (2003)	1, 4	Revisió documental	x								
				Observació		x							
				Entrevista docent			x						
Principis i estratègies pedagògics	7. Es fomenta una metodologia activa que situa a l'alumnat al centre del procés d'aprenentatge i té en compte les seves idees.	Adapt. indicador 20 i 41, REDEEA (2020); indicador 4.1.2, SCEA (2012)	3	Revisió documental	x								
				Observació		x							
	8. Es fan relacions amb aspectes de la vida quotidiana de l'alumnat.	Adapt. ítem 16, Medir et al. (2016)	1,4	Revisió documental	x								
				Observació		x							
	9. S'accepta la incertesa i la imprevisibilitat com un fet enriquidor.	Adapt. criteri 4, SCEA (2011)	3	Revisió documental	x								
				Observació		x							
	10. S'estableixen i es promou la cerca de relacions.	Pròpia	3	Revisió documental	x								
				Observació		x							

⁹ Addicionalment a les tècniques identificades en aquesta taula, s'ha utilitzat el diari de camp.

	11. Es fomenta la participació de l'alumnat.	Pròpia	3	Revisió documental Observació	x	x													
	12. Es promou la cooperació i el treball en equip.	Adapt. ítem 6, Medir et al. (2016); criteri 10, SCEA (2011)	3	Revisió documental Observació	x	x													
	13. Es fomenta el pensament crític.	Adapt. ítem 9, Medir et al. (2016)	1, 3	Revisió documental Observació	x	x													
	14. Es tenen en compte qüestions ètiques i es fomenta la reflexió sobre valors.	Pròpia	1, 3	Revisió documental Observació	x	x													
	15. S'encoratja a l'alumnat a pensar i expressar-se creativament.	Pròpia	3	Revisió documental Observació	x	x													
	16. S'utilitzen estratègies que permeten aflorar i treballar emocions.	Adapt. criteri 15, SCEA (2011)	3	Revisió documental Observació	x	x													
	17. Es fomenta la imaginació i el pensament de futur.	Adapt. ítem 17, Medir et al. (2016)	3	Revisió documental Observació	x	x													
	18. Es posa el coneixement en acció.	Adapt. indicador 24, REDEEA (2020); ítem 15, Medir et al. (2016); indicador 4.2.1, SCEA (2012)	2, 3	Revisió documental Observació	x	x													
Territori	19. Es destaquen els trets específics del territori on es duu a terme l'activitat.	Pròpia	3	Revisió documental Observació	x														
	20. L'activitat fomenta un sentiment de pertinença i una relació afectiva amb el territori.	Adapt. indicador 43, REDEEA (2020); ítem 13, Medir et al. (2016)	2, 3	Revisió documental Observació	x	x													
	21. Es fomenten lligams entre entitat, centre educatiu i territori.	Pròpia	2, 3	Revisió documental Observació Entrevista educador/a	x	x	x												
Recursos didàctics	22. Els recursos utilitzats corresponen als identificats al formulari.	Pròpia	1	Revisió documental Observació	x	x													
	23. Els recursos utilitzats són originals, útils i eficients per al suport de l'aprenentatge.	Pròpia	1	Revisió documental Observació Observació	x	x	x												
Atenció a la diversitat	24. L'activitat és sensible a qüestions de diversitat cultural i de gènere i té en compte les diferents capacitats de l'alumnat.	Adapt. indicador 23, REDEEA (2020)	3	Entrevista docent			x												
Organització, planificació i	25. Les dinàmiques de l'activitat s'ajusten a les descrites al formulari.	Pròpia	1	Revisió documental	x														
				Observació		x													
				Revisió documental	x														

desenvolupament de l'activitat	26. S'han plantejat activitats prèvies i/o posteriors a l'activitat útils per a la formació de l'alumnat.	Adapt. indicadors IV.2.1 o IV.2.2, Sanmartí i Castelltort (2002); criteri 28, SCEA (2011)	2, 3, 4	Entrevista educador/a			x							
				Entrevista docent			x							
	27. L'activitat és adequada pel nivell de l'alumnat.	Pròpia	1	Observació	x									
				Entrevista educador/a			x							
				Entrevista docent			x							
	28. Es tenen en compte criteris de sostenibilitat en la implementació de tota l'activitat.	Adapt. indicador 44, REDEEA (2020)	3	Observació		x								
Comunicació	29. La informació sobre l'activitat publicada a la web del programa és clara i s'ajusta a la realitat.	Pròpia	1	Revisió documental	x									
Avaluació	30. Existeixen mecanismes d'avaluació que permeten recollir dades de forma sistemàtica i determinar si els objectius de l'activitat són assolits.	Adapt. indicador 47, 48 i 52, REDEEA (2020);	5	Entrevista educador/a			x							
	31. Existeixen mecanismes per avaluar la tasca docent de les persones educadores.	Adapt. indicador 50 i 60, REDEEA (2020); indicador 6.2.4, SCEA (2012)	5	Entrevista educador/a			x							
	32. Els resultats de l'avaluació serveixen per millorar la qualitat de l'activitat.	Adapt. indicador 52, REDEEA (2020); indicador 6.3.1, SCEA (2012)	5	Entrevista educador/a			x							

Annex 4. Visió de l'educació ambiental

La visió de l'educació ambiental de cadascuna de les activitats s'ha analitzat tenint en compte les corrents identificades per Sauvé (2005). A continuació, s'aporta el resum d'aquests corrents realitzat per Arias (2021, p.45-54) en la seva tesi doctoral:

NATURALISTA

Concepció del medio:	Esta corriente está centrada en la relación con la naturaleza.
Objetivo de la EA:	El enfoque educativo puede ser cognitivo (aprender de las cosas sobre la naturaleza) o experiencial (vivir en la naturaleza y aprender de ella) o afectivo, o espiritual o artístico (asociando la creatividad humana a la de la naturaleza). Frase representativa: “La educación ambiental debe propiciar un vínculo cognitivo, experiencial o afectivo con la naturaleza.”
Perspectiva:	En el curso del último siglo, la corriente naturalista puede ser asociada más específicamente con el movimiento de «educación al medio natural» (nature education) y a ciertas proposiciones de «educación al aire libre» (outdoor education).
Estrategias y modelos didácticos:	Invitar a los niños (u otros participantes) a vivir experiencias cognitivas y afectivas en un medio natural, explotando el enfoque experiencial, la pedagogía del juego y el atractivo de ponerse en situaciones misteriosas o mágicas, a fin de adquirir una comprensión de los fenómenos ecológicos y de desarrollar un vínculo con la naturaleza.

CONSERVACIONISTA/RECURSISTA

Concepció del medio	Esta corriente agrupa las proposiciones centradas en la «conservación» de los recursos, tanto en lo que concierne a su calidad como a su cantidad: el agua, el suelo, la energía, las plantas (principalmente las plantas comestibles y medicinales) y los animales (por los recursos que se pueden obtener de ellos), el patrimonio genético, el patrimonio construido, etc.
Objetivo de la EA	Cuando se habla de «conservación de la naturaleza», como de la biodiversidad, se trata sobre todo de una naturaleza-recurso. Encontramos aquí una preocupación por la «gestión del medio ambiente», llamada más bien gestión ambiental. La «educación para la conservación» ha sido siempre ciertamente parte integrante de la educación familiar o comunitaria en los medios donde los recursos son escasos. Frase representativa: “La educación ambiental asume la gestión ambiental, así como la reutilización, el reciclaje y la reducción del daño al medioambiente”
Perspectiva	Los programas de educación ambiental centrados en las tres «R» ya clásicas de la Reducción, de la Reutilización y del Reciclado, o aquellos centrados en preocupaciones de gestión ambiental (gestión del agua, gestión de desechos, gestión de la energía, por ejemplo) se asocian a la corriente conservacionista/recursista.
Estrategias y modelos didácticos	Eco-consumir es, primeramente, plantearse algunas preguntas pertinentes antes de comprar: ¿No será esta compra redundante con lo que ya se tiene?; ¿El procedimiento de fabricación respeta los criterios ambientales, éticos...?

RESOLUTIVA

Concepció del medio	Agrupa proposiciones en las que el medio ambiente está sobre todo considerado como un conjunto de problemas.
Objetivo de la EA	Se trata de informar o de conducir la gente a informarse sobre problemáticas ambientales así como a desarrollar habilidades apuntando a resolverlos. Frase representativa: “El medioambiente plantea problemas y controversias sociales y biofísicas que la educación ambiental aborda.”
Perspectiva	Como en el caso de la corriente conservacionista/recursista, a la cual la corriente resolutiva está frecuentemente asociada, se encuentra aquí un imperativo de acción:

	modificación de comportamientos o proyectos colectivos.
Estrategias y modelos didácticos	La educación ambiental debe estar centrada en el estudio de problemáticas ambientales (environmental issues), con sus componentes sociales y biofísicos y sus controversias inherentes: identificación de una situación problema, investigación de esta situación (incluso el análisis de valores de los protagonistas), diagnóstico, búsqueda de soluciones, evaluación y elección de soluciones óptimas.

SISTÉMICA

Concepción del medio	El enfoque sistémico permite conocer y comprender adecuadamente las realidades y las problemáticas ambientales.
Objetivo de la EA	El enfoque de las realidades ambientales es de naturaleza cognitiva y la perspectiva es la de la toma de decisiones óptimas. Las habilidades ligadas al análisis y a la síntesis son particularmente requeridas. Frase representativa: “La educación ambiental debe propiciar el abordaje de problemas medioambientales mediante la modelización del fenómeno en estudio.”
Perspectiva	La corriente sistémica en educación ambiental se apoya entre otros, en los aportes de la ecología, ciencia biológica transdisciplinaria, que ha conocido su auge en los años 1970 y cuyos conceptos y principios inspiraron el campo de la ecología humana.
Estrategias y modelos didácticos	Una salida a terreno permite observar una realidad o fenómeno ambiental y analizar sus componentes y relaciones a fin de desarrollar un modelo sistémico que permita acceder a una comprensión global de la problemática en cuestión; esta visión de conjunto permite identificar y elegir soluciones más apropiadas.

CIENTÍFICA

Concepción del medio	Ponen el énfasis en el proceso científico, con el objetivo de abordar con rigor las realidades y problemáticas ambientales y de comprenderlas mejor, identificando más específicamente las relaciones de causa a efecto
Objetivo de la EA	En esta corriente, la educación ambiental está a menudo asociada al desarrollo de conocimientos y de habilidades relativas a las ciencias del medio ambiente, campo de investigación esencialmente interdisciplinario, hacia la transdisciplinariedad. Frase representativa: “La educación ambiental asume el abordaje de problemas ambientales mediante el método científico, buscando resolverlos o mejorar su situación.”
Perspectiva	Entre las proposiciones asociadas a este campo, varias provienen de autores o pedagogos que se han interesado en la educación ambiental a partir de preocupaciones del campo de la didáctica de las ciencias o más aun de sus campos de interés en ciencias del medio ambiente.
Estrategias y modelos didácticos	Modelo pedagógico centrado en la siguiente secuencia, que integra las etapas de un proceso científico: una exploración del medio, la observación de fenómenos, la emergencia de hipótesis, la verificación de hipótesis, la concepción de un proyecto para resolver un problema o mejorar una situación.

HUMANISTA

Concepción del medio	Esta corriente pone énfasis en la dimensión humana del medio ambiente, construido en el cruce entre naturaleza y cultura.
Objetivo de la EA	El ambiente no es solamente aprehendido como un conjunto de elementos biofísicos que basta con abordarlos con objetividad y rigor para comprender mejor, para poder interactuar mejor. Frase representativa: “La educación ambiental se centra en la exploración del medio ambiente como medio de vida, en el cual la cultura y la naturaleza configuran un paisaje.”
Perspectiva	Este enfoque del medio ambiente es a menudo preferido por los educadores que se interesan en la educación ambiental por medio de la óptica de la geografía y/o de otras ciencias humanas.

Estrategias y modelos didácticos	Según los autores, conocer mejor el medio ambiente permite relacionarse mejor, y finalmente de estar en condiciones de intervenir mejor: la primera etapa es la de construir una representación colectiva lo más rica posible del medio estudiado.

MORAL/ÉTICA

Concepción del medio	La relación con el medio ambiente es de orden ético: es pues a este nivel que se debe intervenir de manera prioritaria.
Objetivo de la EA	El actuar se funda en un conjunto de valores, más o menos conscientes y coherentes entre ellos. Frase representativa: “Mediante el abordaje ético de problemáticas medioambientales se busca el desarrollo de valores ambientales que orienten las conductas de los actores.”
Perspectiva	Así, diversas proposiciones de educación ambiental ponen énfasis en el desarrollo de los valores ambientales. Algunos invitan a la adopción de una «moral» ambiental, prescribiendo un código de comportamientos socialmente deseables.
Estrategias y modelos didácticos	Se trata de favorecer la confrontación en situaciones morales que llevan a hacer sus propias elecciones y a justificarlas: el desarrollo moral opera por medio del «conflicto moral», la confrontación, a veces difícil, en diversas situaciones y a las posiciones de los otros.

HOLÍSTICA

Concepción del medio	El enfoque exclusivamente analítico y racional de las realidades ambientales, se encuentra en el origen de muchos problemas actuales.
Objetivo de la EA	Hay que tener en cuenta no solamente el conjunto de las múltiples dimensiones de las realidades socio-ambientales, sino también de las diversas dimensiones de la persona que entra en relación con estas realidades, de la globalidad y de la complejidad de su «ser-en-el-mundo». Frase representativa: “La educación ambiental debe promover una exploración libre, autónoma y espontánea del medio ambiente, buscando rescatar el lenguaje de las cosas.”
Perspectiva	La corriente holística no asocia proposiciones necesariamente homogéneas, como es el caso de las otras corrientes. Algunas proposiciones por ejemplo están más bien centradas en preocupaciones de tipo psicopedagógico (apuntando al desarrollo global de la persona en relación con su medio ambiente); otras están ancladas en una verdadera cosmología (o visión del mundo) en la que todos los seres están relacionados entre ellos, lo que interpela a un conocimiento “orgánico” del mundo y a un actuar participativo en y con el ambiente.
Estrategias y modelos didácticos	Permitir a los seres (a las plantas, a los animales, a las piedras, a los paisajes, etc.) hablar por ellos mismos, con su propia naturaleza, antes que encerrarlas a priori o demasiado pronto en nuestros lenguajes y teorías, permitirá de ocuparse mejor de ellos.

BIOREGIONALISTA

Concepción del medio	Una bioregión es un lugar geográfico que corresponde habitualmente a una cuenca hidrográfica y que posee características comunes como el relieve, la altitud, la flora y la fauna. La historia y la cultura de los humanos que la habitan forman parte también de la definición de una bioregión.
Objetivo de la EA	La perspectiva bio-regional nos conduce entonces a mirar un lugar bajo el ángulo de los sistemas naturales y sociales, cuyas relaciones dinámicas contribuyen a crear un sentimiento de «lugar de vida» arraigado en la historia natural así como en la historia cultural. Frase representativa: “La educación ambiental promueve la exploración del lugar de vida de los sujetos, su bioregión, identificando problemáticas ambientales y

	proponiendo proyectos para su mejora.”
Perspectiva	Centra la educación ambiental en el desarrollo de una relación preferente con el medio local o regional, en el desarrollo de un sentimiento de pertenencia a este último y en el compromiso en favor de la valorización de este medio
Estrategias y modelos didácticos	Se trata primeramente de comprometerse en un proceso de re-conocimiento del medio y de identificación de las problemáticas o de las perspectivas de desarrollo de este último. Luego, emergen los proyectos de resolución de estos problemas en una perspectiva pro-activa de desarrollo comunitario

PRÁXICA

Concepción del medio:	Asocia estrechamente los cambios socio-ambientales con los cambios educacionales necesarios: para operar estos cambios en el medio, es necesario transformar inicialmente nuestras maneras tradicionales de enseñar y de aprender.
Intención central u objetivo :	Pone énfasis en el aprendizaje en la acción, por la acción y para mejorar esta última. No se trata de desarrollar a priori los conocimientos y las habilidades en vista de una eventual acción, sino de ponerse inmediatamente en situación de acción y de aprender a través del proyecto por y para ese proyecto Frase representativa: “El cambio en las prácticas educativas, mediante el desarrollo de proyectos de investigación-acción, permitirá transformar las prácticas socioambientales locales.”
Perspectiva o enfoques:	El proceso por excelencia de la corriente práxica es el de la investigación-acción, cuyo objetivo esencial es el de operar un cambio en un medio (en la gente y en el medio ambiente) y cuya dinámica es participativa, implicando los diferentes actores de una situación por transformar. En educación ambiental, los cambios previstos pueden ser de orden socio-ambiental o educacional.
Estrategias y modelos didácticos:	La investigación-acción para la resolución de problemas comunitarios. Se trata de emprender un proceso participativo para resolver un problema socioambiental percibido en el medio de vida inmediato

CRÍTICA

Concepción del medio	Esta corriente insiste, esencialmente, en el análisis de las dinámicas sociales que se encuentran en la base de las realidades y problemáticas ambientales: análisis de intenciones, de posiciones, de argumentos, de valores explícitos e implícitos, de decisiones y de acciones de los diferentes protagonistas de una situación. La educación ambiental que se inscribe en una perspectiva socio-crítica (socially critical environmental education), invita a los participantes a entrar en un proceso de investigación con respecto a sus propias actividades de educación ambiental
Objetivo de la EA	Las mismas preguntas se formulan a propósito de las realidades y problemáticas educacionales, cuyo lazo con las problemáticas ambientales debe ser explícito: la educación es a la vez el reflejo de la dinámica social y el crisol de los cambios. Frase representativa: “Mediante el examen personal de las conductas ambientales, emergen proyectos de acción que emancipan a los sujetos de las alienaciones que instalan las políticas educacionales.”
Perspectiva	De la investigación o en el curso de ella emergen proyectos de acción en una perspectiva de emancipación, de liberación de las alienaciones
Estrategias y modelos didácticos	Vinculándose a la corriente de ecología social propone un proceso crítico en tres tiempos: una fase crítica, una fase de resistencia y una fase de reconstrucción. Comprende numerosos elementos de la corriente bio-regional; se relaciona igualmente con la corriente de crítica social. Esta proposición está centrada en una pedagógica de proyectos interdisciplinarios que apunta al desarrollo de un saber-acción para la resolución de problemas locales y el desarrollo local. Cada alumno, incluso en la escuela primaria, está invitado a reflexionar sobre el proyecto, en lo esencial de éste, para así clarificar su razón de ser y su significación (sus fundamentos) y para descubrir lo que se aprenda realizando tal acción (sobre la misma problemática y sobre el proceso de implementación).

FEMINISTA

Concepción del medio:	En materia de medio ambiente, un lazo estrecho quedó establecido entre la dominación de las mujeres y las de la naturaleza: trabajar para restablecer relaciones armónicas con la naturaleza es indisoluble de un proyecto social que apunta a la armonización de las relaciones entre los humanos, más específicamente entre los hombres y las mujeres.
Intención central u objetivo :	Denuncia de las relaciones de poder dentro de los grupos sociales. Pero más allá y en relación con las relaciones de poder en los campos político y económico, el énfasis está puesto en las relaciones de poder que los hombres ejercen todavía en ciertos contextos hacia las mujeres. Frase representativa: “La educación ambiental promueve el trabajo de reconstrucción de las relaciones de género, mediante el desarrollo de proyectos conjuntos en los cuales se potencien las habilidades femeninas en su relación con la naturaleza.”
Perspectiva o enfoques:	La tendencia actual es más bien la de trabajar activamente a reconstruir las relaciones de «género» armoniosamente a través de la participación en proyectos conjuntos donde las fuerzas y talentos de cada uno y de cada una contribuyen de manera complementaria. Los proyectos ambientales ofrecen un contexto particularmente interesante para estos fines, porque implican (ciertamente a grados diversos) la reconstrucción de la relación con el mundo.
Estrategias y modelos didácticos:	Las mujeres son a menudo las primeras en intervenir en educación ambiental. En sus hogares y comunidades, desarrollan una comprensión particular de los procesos naturales del medio. Desde hace siglos, las mujeres han estado implicadas en la enseñanza de la medicina tradicional y los cuidados de salud, en cosechar las semillas y en mantener la biodiversidad, en cultivar y preparar los alimentos, en trabajar el bosque y en administrar el aprovisionamiento de agua. Estas habilidades son cada vez más esenciales frente a la degradación del medio ambiente (...)

ETNOGRÁFICA

Concepción del medio	La corriente etnográfica pone énfasis en el carácter cultural de la relación con el medio ambiente.
Objetivo de la EA	La educación ambiental no debe imponer una visión del mundo; hay que tener en cuenta la cultura de referencia de las poblaciones o de las comunidades implicadas. Frase representativa: “Mediante el rescate de la cultura ambiental de las poblaciones de referencia, la educación ambiental promueve la pertinencia cultural del niño con el medioambiente.”
Perspectiva	La corriente etnográfica propone no solamente adaptar la pedagogía a las realidades culturales diferentes, sino inspirarse en las pedagogías de diversas culturas que tienen otra relación con el medio ambiente.
Estrategias y modelos didácticos	Algunas de estas estrategias: la exploración de la lengua, por medio del estudio de la toponimia por ejemplo o el análisis de las palabras de diferentes lenguas para designar un mismo objeto, los cuentos, las leyendas, las canciones, la inmersión en soledad en un paisaje, el gesto que será modelo o ejemplo, etc. El proceso consiste en presentar un cuento a un grupo de alumnos y en invitarlos a explorar juntos el universo simbólico.

ECO-EDUCACIÓN

Concepción del medio	El medio ambiente es aquí percibido como una esfera de interacción esencial para la eco-formación o la ecoontogénesis.
Objetivo de la EA	Esta corriente está dominada por la perspectiva educacional de la educación ambiental. No se trata de resolver problemas, sino de aprovechar la relación con el medio ambiente como crisol de desarrollo personal, al fundamento de un actuar significativo y responsable Frase representativa: “El contacto con el medioambiente es un crisol de desarrollo en el cual niños y jóvenes aprenden a significarse en su relación con el mundo”
Perspectiva	Distinguiremos aquí estas dos proposiciones, muy cercanas ambas pero sin embargo distintas, sobre todo en lo relativo a sus respectivos marcos de referencia: la eco-

	Formación y la ecoontogénesis.
Estrategias y modelos didácticos	Ecoformación: la formación (en el sentido del « bildung » alemán) se articula en torno a tres movimientos: la socialización, la personalización y la ecologización. Eco ontogénesis: poner al día, traducir y analizar todo un sector de una literatura, sobre todo estadounidense y de inspiración psicológica, centrada en este proceso. Subraya las diferencias importantes en las relaciones con el medio ambiente y con la naturaleza entre los niños y los adolescentes e invita a adoptar prácticas educativas diferenciadas con relación a estos sujetos.

SOSTENIBILIDAD/SUSTENTABILIDAD

Concepción del medio	Este último supone que el desarrollo económico, considerado como la base del desarrollo humano, es indisoluble de la conservación de los recursos naturales y de un compartir equitativo de los recursos.
Objetivo de la EA	La función de una educación que responde a las necesidades del desarrollo sostenible consiste esencialmente en desarrollar los recursos humanos, en apoyar el progreso técnico y en promover las condiciones culturales que favorecen los cambios sociales y económicos. Frase representativa: “La educación ambiental debe promover el consumo responsable, así como la generación de cambios sociales y tecnológicos que lo aseguren, de tal forma de asegurar un compartir equitativo de los recursos naturales.”
Perspectiva	La corriente desarrollista, al igual que las corrientes precedentes, no es monolítica. Ella integra diversas concepciones y prácticas. Entre estas últimas, es importante subrayar aquellas que están más ligadas al concepto de sustentabilidad o viabilidad.
Estrategias y modelos didácticos	La educación ambiental para el consumo sustentable se preocupa sobre todo de proporcionar la información sobre los productos (los modos de producción, los posibles impactos ambientales, los costos de publicidad, etc.) y de desarrollar en los consumidores capacidades de elección entre diferentes opciones (...).

Annex 5. Guió de l'entrevista a docents dels centres escolars

- Què és el que t'ha motivat a triar aquesta activitat?
- Pots relacionar els conceptes que s'han abordat durant l'activitat amb algun altre treball que estigues fent?
- Com creus que aquesta activitat pot contribuir a complementar la formació que es fa des de l'escola? Aporta alguna cosa diferent de les que treballem des de l'escola?
- Quins aspectes valors més d'aquesta activitat?
- Quins aspectes creus que podrien millorar-se? Què canviaries?
- S'han complert les teves expectatives?
- Repetiries l'experiència?

Annex 6. Guió de l'entrevista als / a les educador/es ambientals

- Quant temps fa que oferiu aquesta activitat des de l'entitat?
- Quant temps fa que la dinamitzes tu en concret?
- Quina és la teva valoració general sobre aquesta activitat?
- Com sol funcionar? Com ha funcionat avui amb aquest grup en particular?
- Què destacaries de positiu de l'activitat?
- Podries dir-nos algun canvi que t'agradaria incorporar en un futur?
- Quina perspectiva té l'entitat sobre els processos d'avaluació?
- Saps com s'avalua aquesta activitat en particular?
- Saps si els resultats de l'avaluació s'utilitzen per implementar canvis i millora?

Annex 7. Exemple d'un full de consentiment informat

Nom de les investigadores principals: Dra. Ingrid Mulà Pons de Vall i Dra. Rosa Maria Medir Huerta
Institució: Universitat de Girona - Institut de Recerca Educativa
Correu electrònic: ingrid.mula@ugd.edu; rosa.medir@ugd.edu
Telèfon: 972 41 83 23

1. Informació sobre aquest estudi

Aquest estudi té com a objectiu avaluar la qualitat pedagògica i l'efectivitat de les activitats d'educació ambiental que formen part del programa "Del Mar als Cims" de la Diputació de Girona. Aquesta avaluació consta d'un procés d'observació d'activitats seleccionades, una entrevista amb la persona educadora que dinamitza l'activitat i una entrevista amb el docent que acompanya el grup escolar participant en l'activitat observada. Els resultats d'aquest estudi es compartiran amb la Diputació de Girona i les entitats avaluades per tal de millorar la qualitat del programa "Del Mar al Cims". Els resultats podran també publicar-se en revistes científiques i es podran presentar en congressos acadèmics, garantint sempre l'anonimat dels participants.

Les dades recollides seran tractades amb criteris de confidencialitat i d'acord amb el codi ètic de la Universitat de Girona. La teva identitat personal es mantindrà en tot moment oculta i la de l'entitat només constarà a l'informe final d'avaluació per a la Diputació de Girona, mantenint-se confidencial en qualsevol altre producte derivat d'aquest estudi. Només els membres de l'equip de recerca responsable de l'estudi tindran accés a la informació que s'obtingui. Les dades recollides es guardaran anonimitzades en una base de dades protegida que s'allotjarà en els servidors de la Universitat durant 10 anys.

En cas de tenir qualsevol pregunta amb relació a les implicacions ètiques d'aquest estudi, pots contactar amb nosaltres a: ingrid.mula@ugd.edu / rosa.medir@ugd.edu.

2. Formulari de consentiment

He estat convidat/da a participar en una avaluació de les activitats del programa "Del Mar als Cims". He estat informat/da sobre els beneficis i riscos de la meva participació. També se m'ha proporcionat el contacte de les responsables per si tingués algun dubte sobre l'estudi i la meva participació. He llegit la informació proporcionada i he tingut l'oportunitat de fer totes les preguntes que he volgut abans de ser entrevistat/da.

A través d'aquest formulari, dono el meu consentiment a participar en aquest estudi.

Nom de la persona participant:

Firma de la persona participant:

Lloc i data:

Moltes gràcies per la vostra participació.

Les investigadores principals d'aquest estudi:

Dra. Ingrid Mulà Pons de Vall i Dra. Rosa Maria Medir Huerta

Annex 8. Valoració global dels àmbits i indicadors del conjunt de les activitats avaluades

Ambits	Indicadors	Valoració indicador	Mitjana àmbit
Objectius d'aprenentatge i continguts	1.Els objectius s'identifiquen al formulari i són assolits durant l'activitat.	4,3	4,2
	2.Es treballen continguts conceptuals.	4,7	
	3.Es treballen continguts procedimentals.	3,6	
	4.Es treballen continguts actitudinals.	4,3	
	5.Els continguts són actuals i significatius per l'alumnat i per la societat.	4,1	
	6.L'activitat es vincula i complementa el currículum escolar.	4,1	
Principis i estratègies pedagògics	7.Es fomenta una metodologia activa que situa a l'alumnat al centre del procés d'aprenentatge i té en compte les seves idees.	3,9	3,4
	8.Es fan relacions amb aspectes de la vida quotidiana de l'alumnat.	3,3	
	9.S'accepta la incertesa i la imprevisibilitat com un fet enriquidor.	4,6	
	10.S'estableixen i es promou la cerca de relacions.	4	
	11.Es fomenta la participació de l'alumnat.	4,1	
	12.Es promou la cooperació i el treball en equip.	3,4	
	13.Es fomenta el pensament crític.	2,6	
	14.Es tenen en compte qüestions ètiques i es fomenta la reflexió sobre valors.	3,2	
	15.S'encoratja a l'alumnat a pensar i expressar-se creativament.	2,7	
	16.S'utilitzen estratègies que permeten aflorar i treballar emocions.	3	
	17.Es fomenta la imaginació i el pensament de futur.	3,1	
	18.Es posa el coneixement en acció.	3,1	

Territori	19. Es destaquen els trets específics del territori on es duu a terme l'activitat.	4,7	4,3
	20. L'activitat fomenta un sentiment de pertinença i una relació afectiva amb el territori.	4,4	
	21. Es fomenten lligams entre entitat, centre educatiu i territori.	3,8	
Recursos didàctics	22. Els recursos utilitzats corresponen als identificats al formulari.	4,6	4,1
	23. Els recursos utilitzats són originals, útils i eficients per al suport de l'aprenentatge.	3,7	
Atenció a la diversitat	24. L'activitat és sensible a qüestions de diversitat cultural i de gènere i té en compte les diferents capacitats de l'alumnat.	3	3
Organització, planificació i desenvolupament de l'activitat	25. Les dinàmiques de l'activitat s'ajusten a les descrites al formulari.	4,4	4,5
	26. S'han plantejat activitats prèvies i/o posteriors a l'activitat útils per a la formació de l'alumnat.	4,1	
	27. L'activitat és adequada pel nivell de l'alumnat.	4,5	
	28. Es tenen en compte criteris de sostenibilitat en la implementació de tota l'activitat.	4,8	
Comunicació	29. La informació sobre l'activitat publicada a la web del programa és clara i s'ajusta a la realitat.	4,6	4,6
Avaluació	30. Existeixen mecanismes d'avaluació que permeten recollir dades de forma sistemàtica i determinar si els objectius de l'activitat són assolits.	3,6	3,5
	31. Existeixen mecanismes per avaluar la tasca docent de les persones educadores.	3,2	
	32. Els resultats de l'avaluació serveixen per millorar la qualitat de l'activitat.	3,7	